

Lakitietoa lukiolaiselle
(YH4)

Jari Ukkonen
2020

SISÄLLYS:

Tämän oppimateriaalin käyttäjälle

1. Suomi on oikeusvaltio
2. Mitä oikeus on?
3. Suomalainen oikeuslaitos
4. Perhelainsäädäntöä
5. Mukana työelämässä
6. Kuluttajalainsäädäntö ja tekijänoikeudet
7. Velka ja vakuudet
8. Vuokralle vai omaan asuntoon?
9. Rikos ja sen seuraamukset
10. Yhteinen ympäristömme

Lopputesti, sen oikea rivi ja palaute

Tämän oppimateriaalin käyttäjälle

Lakitietoa lukiolaiselle on lukion valtakunnallisen syventävän lakitiedon kurssin YH4 tueksi laadittu oppimateriaali, joka on sekä opettajien että opiskelijoiden vapaasti käytettävissä ja muokattavissa.

Materiaali koostuu kymmenestä keskeisestä teemasta. Lakitietoa lukiolaiselle ei pyri olemaan kaiken kattava yleisteos lainsäädännöstä, vaan se keskittyy lukiolaisen kannalta tärkeisiin teemoihin, joita myös yhteiskuntaopin ylioppilaskokeessa voidaan kysyä. Yhteiskuntaopin ylioppilaskoe koostuu yhdeksästä tehtävästä, joista viiteen tulee vastata. Lakitietoon liittyviä tehtäviä on usein kaksi, joista toinen lakitietoa käytäntöön soveltava case-tyyppinen tehtävä. Tämä materiaali sisältää runsaasti juuri soveltavia tehtäviä.

Lakitietoa lukiolaiselle -oppimateriaali rakentuu tieto-osuudesta, johon on tiivistetty kunkin pääteeman keskeinen oppiaines helposti ymmärrettävässä muodossa. Turhia yksityiskohtia, jotka muuttuvat alati, on pyritty välttämään. Lakitietoon liittyy paljon käsitteitä, jotka on avattu ja selitetty asiayhteydessään. Kunkin pääluvun lopussa on soveltavia tehtäviä ja niiden joukossa myös muutamia viime vuosien ylioppilastehtäviä.

Korkeimman oikeuden ennakkotapaukset ja teemaan liittyvät ylioppilastehtävät ovat laatikoituna ja sijoitettuina eri teemojen sekaan. Koko materiaalin lopussa on kokoava monivalintatesti, joka antaa yleiskuvan osaamisestasi. Testin oikean rivin löydät materiaalin viimeiseltä sivulta. Voit tehdä testin aloittaessasi tämän materiaalin käytön ja toiseen kertaan, kun olet opiskellut oppimateriaalin huolella läpi.

Tätä oppimateriaalia voi käydä läpi itse haluamassaan järjestyksessä. Materiaali soveltuu mainiosti myös itsenäiseen opiskeluun ja etäopetukseen sekä ylioppilaskokeeseen kertaamiseen. Materiaalin tehtävät soveltuvat myös oppitunneilla tehtäviksi, yksin tai parin kanssa. Mukana on myös keskusteluun virittäviä tehtäviä, joita voidaan pohtia pienryhmissä tai yhdessä opettajan johdolla koko opetusryhmän kanssa.

Sisua ja intoa lakitiedon opintoihin!

Kuopiossa elokuussa 2020

Tekijä

1. Suomi on oikeusvaltio

Oikeusnormit:

- perustuslait, tavalliset lait, asetukset sekä viranomaisten ohjeet ja määräykset ovat oikeusnormeja
- oikeusnormit sisältävät kieltoja ja käskyjä ja luovat oikeuksia ja velvollisuuksia
- oikeusnormit voivat olla ehdottomia; esimerkiksi varkauden kieltävä normi – ei ole sovitavissa, että varkaus olisi joissakin olosuhteissa puolusteltavissa
- oikeusnormit voivat olla myös tulkinnallisia, niiden soveltamiseen on jätettävä harkinnan varaa
- oikeusnormien tulisi olla kohtuullisia ja oikeudenmukaisia
- oikeusnormit voivat olla kirjoittamattomia, jolloin ne perustuvat tavanomaiseen oikeuteen; tapoja, vakiintuneita käytäntöjä ilman lainvoimaa esim. velkakirjan allekirjoittaminen

Oikeuslaitos ylläpitää oikeusvaltiota

- oikeusjärjestys sisältää kaikki lait ja säännöt, jotka vaikuttavat elämään ja järjestykseen, jonka mukaan normeja sovelletaan
- oikeuslaitoksen tehtävänä on selvittää rikokset ja käyttää tuomiovaltaa
- Suomessa noudatetaan vallan kolmijako-oppia; sen mukaan tuomiovallan käyttö on riippumatonta poliittisesta vallasta; esimerkiksi tuomarit eivät ole poliittisin perustein valittuja tai poliitikkojen vaikutusvallan alaisia
- oikeuslaitos varmistaa, että jokainen suomalainen nauttii maassaan oikeusvaltion suomaa turvaa
- oikeusvaltion tunnuspiirteisiin kuuluu oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa, jos kokee oikeuksiaan loukatun
- oikeuden päätökseen on mahdollisuus hakea muutosta; käräjäoikeuden päätöksestä voi tietyin rajoituksin hakea muutosta hovioikeudelta. Hovioikeuden jälkeen voi hakea valituslupaa korkeimmalta oikeudelta
- kansalaisilla on yleinen todistamisvelvollisuus; vain lähiomaista koskevassa asiassa on lupa kieltäytyä todistamasta käräjäoikeudessa
- rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15 vuoden iässä, mutta vahingonkorvaus velvollisuudella ei ole alaikäraja

Oikeusvaltion tunnuspiirteet tiivistetysti:

- kansalaisten samanarvoisuus lain edessä: kukaan ei ole lain ylä- tai ulkopuolella
- kansalaisten oikeudet ja velvollisuudet on kirjattu perustuslakiin ja niitä kunnioitetaan
- kansalaisoikeuksien rajoittamiseen tulee olla painava ja perusteltu syy esim. kansallinen turvallisuus
- jokaisella on oikeus saada asiansa oikeusistuimen käsiteltäväksi; varallisuus tai sosiaalinen asema eivät saa vaikuttaa asian käsittelyyn oikeudessa (oikeusapua tarjolla vähävaraisille)
- tuomioistuimet ovat poliittisesti riippumattomia ja tekevät itsenäisiä ratkaisuja asiantuntemuksen ja lakien pohjalta
- oikeusvaltio ja demokratia (kansanvalta) nivoutuvat toisiinsa; demokratiassa vallankäyttäjät toimivat kansalaisten luottamuksen varassa ja heidän toimiaan valvotaan, toimikautia voidaan rajata (esim. tasavallan presidentti Suomessa) ja hallituksen tulee nauttia kansan valitseman eduskunnan luottamusta (parlamentarismi)

Eduskunta vastaa lakien säätämisestä. Tavallinen laki hyväksytään yksinkertaisella enemmistöllä eduskunnan täysistunnossa. Perustuslain säätäminen tai muuttaminen vaatii 2/3 enemmistön. Lait eivät saa olla ristiriidassa EU-direktiivien kanssa. Lakien säätäminen käydään läpi tarkemmin YH1-kurssilla.

TEHTÄVÄ:

Pohdi seuraavia valtioita: toteutuvatko oikeusvaltioperiaatteet niissä vai eivät? Perustele vastauksesi lyhyesti. Voit käyttää apuna mediaa ja ajankohtaisia uutisia.

UNKARI	
SERBIA	
VALKO-VENÄJÄ	
PUOLA	
VENÄJÄ	

Ylioppilastehtävä s-2013

Miten lait säädetään Suomessa?

2. Mitä oikeus on?

Oikeus on mukana arjessa

- teemme päivittäin erilaisia arkisia oikeustoimia; ostokset, koulumatkat ovat samalla sopimuksia tavarantoimittajan tai palveluksen tuottajan kanssa: tuotteen pitää olla luvattun mukainen ja bussiyhtiö on velvollinen kuljettamaan matkustajan paikasta A paikkaan B

- oikeudella tarkoitetaan monia asioita:

”Lapsella on oikeus maksuttomaan esiopetukseen” – OIKEUS JOHONKIN

”Asia päätetään lopullisesti oikeudessa” – viitataan TUOMIOISTUIMEEN (KäO)

” Tässä jutussa ei oikeus tapahtunut” – YLEINEN OIKEUDENMUKAISUUS, OIKEUSTAJU

Julkisoikeus - yksityisoikeus

- Julkisoikeus sääntelee julkisen vallan ja yksityishenkilöiden välisiä suhteita: rikos- vero- ja kansainvälinen oikeus
- Esim. kaavan hyväksyminen tai rakennusluvan myöntäminen on julkisen vallan käyttöä, kuuluvat julkisoikeuden piiriin
- Julkisen vallan välisiä suhteita: valtio, kunnat, seurakunnat
- Yksityisoikeus sääntelee yksityishenkilöiden välisiä suhteita: siviili- perhe- ja työoikeus
- Esim. sopimuksissa myös yksityishenkilöiden ja julkisen vallan välisiä suhteita

Suomen oikeuden juuret:

- Suomen, Pohjoismaiden ja monien Keski-Euroopan maiden oikeusjärjestys on roomalaisgermaaninen: perustana kirjoitettu laki
- Britanniassa ja sen entisissä siirtomaissa (Kanada, USA, Australia, Intia ym.) on vallalla Common Law -järjestelmä, jossa kirjoitetun lain sijaan painotetaan ennakkotapauksia eli aiempia oikeuden tekemiä ratkaisuja samantyyppisissä tapauksissa.
- Monissa islaminuskoisissa ja arabimaissa on vallalla islamilainen oikeus, jossa Koraanin vaikutus oikeuden käyttöön on vahva (Sudan, Saudi-Arabia)
- Suomi oli vuodesta 1323 Ruotsin maakunta vuoteen 1809 asti: myös Venäjän vallan aikana Suomea hallittiin Ruotsin lakien mukaan ja suomalaisilla oli vahva sisäinen autonomia
- läntisen ja myös ruotsalaisen lain vaikutus tuntuu osin vieläkin laeissa (esim. kauppa- ja maakaari) ja varsinkin niissä periaatteissa, joita oikeudessa noudatetaan (”syytön kunnes toisin todistetaan”)

TEHTÄVÄ:

Vertaile maakaarta vuodelta 1734 ja 1995 toisiinsa. Mitä yhteistä ja erilaista voit havaita?

Maakaari 1734: 1§ Nämä ovat lailliset saannot, joiden kautta maa, huonet ja perus, maalla ja kaupungissa mahta saataa: yksi on perindö, jos laillisesti peritty on; toinen on waihetus, jos laillisesti waihettu on; kolmas on osto, jos laillisesti ostettu on; neljäs on ando, jos laillisesti annettu on; viides on pantti, jos se

laillisesti panduksi pandu ja seisonut on; caicki sen jälkeen kuin tässä laki-kirjassa kirjoitettu on. Laillinen seisocon, laitoin tacaisin käykön.

Maakaari 1995: 1§. Kiinteistön luovutus. Omistusoikeus kiinteistöön saadaan kaupalla, vaihdolla, lahjana tai muulla luovutuksella niin kuin tässä laissa säädetään. Perintöön, testamenttiin, ositukseen sekä muutoin muuhun kuin luovutukseen perustuvasta kiinteistön saannosta säädetään erikseen.

Suomi on EU-maa, mikä merkitsee lainsäädäntövallan siirtymistä kansalliselta tasolta osittain ylikansalliselle tasolle. Direktiivit, asetukset ja muut EU-määräykset luovat raamit suomalaiselle lainsäädännölle.

Ennakkotapaukset ovat merkittävässä roolissa Common Law - systeemissä.

Lähde: Pixabay

3. Suomalainen oikeuslaitos

Yleiset tuomioistuimet

- kansalaisen tulee noudattaa vallitsevaa oikeusjärjestystä
- tuomioistuimet ratkaisevat mikä yksittäisissä tapauksissa on oikein ja lainmukaista
- lait muuttuvat yhteiskunnan ja arvojen muuttuessa: esimerkiksi suhtautuminen ympäristöön, avioeroon, aborttiin tai homoseksuaalisuuteen on muuttunut voimakkaasti vuosikymmenten aikana
- ennen sallitusta voi tulla **kriminalisoitua** -kiellettyä ja rangaistavaa: ajaminen ilman turvavyötä, luonnon roskaaminen, tupakointi sisätiloissa
- ennen rangaistavasta voi tulla sallittua: homoseksuaalinen kanssakäyminen oli aiemmin Suomessa rikos ja homoseksuaalisuus luokiteltiin sairaudeksi, nykyisin samaa sukupuolta olevat voivat solmia avioliiton
- **yleisiä tuomioistuinta** ovat kärjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus
- kärjäoikeuden toimialuetta kutsutaan tuomiopiiriksi; se muodostuu yhdestä tai useammasta pienestä kunnasta. Suomi jaetaan 20:een tuomiopiiriin.
- kärjäoikeutta johtaa **laamanni**
- kärjäoikeudessa käsitellään hakemus- riita- ja rikosasioita
- yleisimpiä ovat hakemusasiat esim. avioero on hakemusasia, ei riita-asia
- rikos- ja riita-asian käsittely tuomioistuimessa esitellään tarkemmin luvussa
- hallintotuomioistuinta ovat hallinto-oikeus ja korkein hallinto-oikeus
- erityistuomioistuimet erikoistuvat vakuutus-, työoikeus- ja markkinaoikeusasioihin
- valtakunnanoikeus on erityistuomioistuin, joka kootaan vain tarvittaessa, jos syytteeseen on asetettu tasavallan presidentti tai ministeri

Käräjäoikeuden rikosistunnot pidetään avoimin ovin, ellei ole perusteltua syytä rajoittaa ulkopuolisten pääsyä seuraamaan jutun käsittelyä.

Muutoksenhaku:

- käräjäoikeuden tekemään päätökseen voi hakea muutosta **hovioikeudesta**: viimeistään seitsemäntenä päivänä ratkaisun lukemisesta on asianosaisen ilmoitettava tyytymättömydestään, muutoin ratkaisusta tulee sitova eli lainvoimainen
- valitus hovioikeuteen on tehtävä 30 päivän kuluessa käräjäoikeuden ratkaisun julistamisesta
- valituksen laajamittainen käsittely edellyttää aina hovioikeuden myöntämää jatkokäsittelylupaa
- rikosasia on poikkeus; jos syytetty on tuomittu yli 8 kuukauden vankeusrangaistukseen, valituslupaa ei vaadita

- Suomessa toimi vuonna 2020 viisi hovioikeutta (HO): Helsingin, Rovaniemen, Turun, Vaasan ja Itä-

Suomen hovioikeus Kuopiossa

kartan lähde: Wikipedia

- hovioikeuden päätökseen voi hakea muutoslupaa **korkeimmalta oikeudelta** (KKO): jos tapauksella on ennakkotapauksen kaltaista merkitystä, lupa voidaan myöntää (noin 10 % hakemuksista hyväksytään).
- muita laillisuuden valvojia maassa ovat oikeuskansleri ja oikeusasiamies; valtioneuvoston oikeuskansleri valvoo valtioneuvoston ja viranomaisten toiminnan lainmukaisuutta.
- **oikeuskanslerin** nimittää virkaansa tasavallan presidentti eikä hän ole poliittisesti riippuvainen eduskunnan luottamuksesta kuten valtioneuvosto
- eduskunnan valitsema **oikeusasiamies** valvoo hallinnon lainmukaisuutta esim. vankeja ja asevelvollisia koskevat asiat
- omilla erityisalueillaan lain noudattamista valvovat mm. kuluttaja-asiamies, tietosuojavaltuutettu, ulkomaalaisvaltuutettu ja lapsiasiavaltuutettu
- **EU:n oikeusasiamies** on laillisuudenvalvoja, jolle voidaan tehdä kanteluita hallinnollisesta epäkohdasta yhteisön toimielimen tai laitosten toiminnassa. Oikeusasiamies voi antaa suosituksia asian ratkaisemiseksi tai laatia tapauksesta erityisen kertomuksen Euroopan parlamentille
- **Euroopan ihmisoikeustuomioistuin** käsittelee valituksia, jotka käsittelevät Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvattujen oikeuksien loukkauksia. Se voi määrätä sopimusvaltion maksamaan valittajalle hyvitystä esim. vahingonkorvauksia.

Elina Pekkarinen on toiminut lapsiasiavaltuutettuna vuodesta 2019 alkaen.

TEHTÄVÄ:

Joudut mukaan tappelunajakkaan Helsingissä kesälomamatkallasi Savonlinnasta, joka on kotikaupunkisi. Asiasta nostetaan rikossyyte nimikkeellä pahoinpitely. Missä käräjäoikeudessa asian käsittely tapahtuu? Jos käräjäoikeuden päätöksestä tehdään valitus, missä jatkokäsittely tapahtuu?

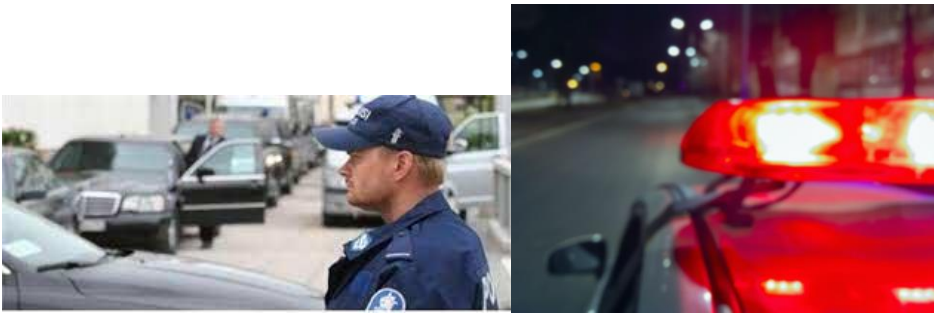
Poliisi valvoo järjestystä ja tutkii rikoksia

- erilaisten tutkimusten mukaan poliisi ja oikeuslaitos nauttivat suomalaisten keskuudessa laajaa luottamusta
- **poliisilaki** sääntelee poliisitoimea maassa
- poliisi vastaa järjestyksestä ja turvallisuudesta yleisillä paikoilla
- poliisi ennaltaehkäisee ja tutkii rikoksia (esitutkinta) ja luovuttaa esitutkimateriaalin syyttäjälle. Poliisiin tulee toimissaan kunnioittaa kansalaisoikeuksia. Poliisin toiminnasta voi tehdä **hallintokantelun**, jos katsoo poliisin toimineen virheellisesti tai ylittäneen toimivaltuutensa.
- esitutkinnaissa poliisi saa käyttää **pakkokeinoja**: kiinni ottaminen, matkustuskielto, kotietsintä, pidättäminen, telekuuntelu jne.
- rikoksesta epäilty henkilö voidaan pidättää määrääjäksi tuomioistuimen päätöksellä
- poliisi selvittää katoamistapauksia ja tutkii kuolemansyytä
- poliisi hoitaa edelleen **lupa-asioita**: aseenkanto- ja ajolupa sekä passi haetaan poliisilta. Myös lupa arpajaisten pitämiseen ja rahan keruuseen haetaan poliisilta.
- koko maassa toimivia valtakunnallisia yksiköjä ovat **keskusrikospoliisi (KRP)**, suojelupoliisi (SUPO) ja liikkuva poliisi
- Suomen poliisi tekee yhteistyötä EU-maiden kanssa Europolin kautta ja koko maailmassa Interpolin avulla

TEHTÄVÄT:

- A) Pohdi, mihin tarvitaan lapsiasiavaltuutettua ja ulkomaalaisvaltuutettua Suomessa
- B) Onko Suomen poliisilla riittävästi pakkokeinoja käytössään? Ota kantaa ja perustele.
- C) Lue oheinen Yleisradion uutinen poliisia vastaan nostetuista syytteistä. Pohdi, mitkä seikat vaikuttavat syytteiden takana.

<https://yle.fi/uutiset/3-11323216>

Lähde ja lisäinfoa: www.poliisi.fi

4. Perhelainsäädäntöä

Lapsella on oikeutensa

- oikeus etu- ja sukunimeen sekä kansalaisuuteen. Kansalaisuuden voi saada syntymän, hakemuksen tai ilmoituksen kautta.
- oikeus saada huolenpitoa, elatusta ja kasvatusta
- lapselle on pyrittävä tarjoamaan turvallinen kasvuympäristö ja lapsen taipumuksia vastaava koulutus
- Suomessa vallitsee **syrjintäkielto**: uskonto, kansallisuus, kieli, vanhempien poliittiset näkemykset, vammaisuus tai muu seikka ei saa johtaa lapsen syrjintään

- lasta ei saa kurittaa fyysisesti, alistaa tai kohdella nöyryyttävästi
- lasta on kuultava häntä itseään koskevissa päätöksissä (12 v.-)
- päävastuu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta on kodilla ja vanhemmilla. Päiväkodit ja koulut tukevat vanhempien kasvatustyötä.
- jokaisella on oikeus tehdä ilmoitus sosiaalitoimelle havaitsemastaan lapsen kaltoinkohtelusta
- lapsen oikeuksien loukkaamisesta voi seurata jopa lapsen huostaanotto tai tilapäinen sijoitus sijaisperheeseen

Nimilaki (2019) tiivistetysti:

- jokaisella tulee olla etu- ja sukunimi (statusvelvollisuus)
- etunimiä saa olla korkeintaan neljä
- lapsen nimi on ilmoitettava kolmen kuukauden kuluessa lapsen syntymästä väestötietojärjestelmään joko maistraattiin tai seurakunnalle
- etunimi ei saa aiheuttaa haittaa tai häpeää, tytölle ei voi antaa pojan eikä pojalle tytön nimeä
- jos nimi poikkeaa kirjoitusasultaan kotimaisesta, siihen on oltava perusteltu syy
- lapselle ei voi antaa samaa etunimeä, mikä hänen sisaruksellaan jo on käytössä
- lapsi saa vanhempien yhteisen sukunimen tai sukunimiyhdistelmän, jos heillä on sellainen lapsen syntyessä.
- jos vanhemmilla ei ole yhteistä sukunimeä eikä yhteistä sukunimiyhdistelmää, lapsi saa saman sukunimen tai sukunimiyhdistelmän kuin on hänen täyssisaruksellaan, joka on vanhempien yhteisessä huollossa
- Jos vanhemmilla ei ole yhteistä sukunimeä tai sukunimiyhdistelmää eikä lapsella täyssisarusta, lapsen sukunimeksi voidaan valita jommankumman vanhemman sukunimi tai vanhempien sukunimistä muodostettu sukunimiyhdistelmä
- Jos lapsella on hänen nimeään ilmoitettaessa yksi vanhempi, lapsi saa tämän sukunimen tai sukunimiyhdistelmän

TEHTÄVÄ

Mikko Maijala ja Mari Mikkonen saivat esikoispojan, jonka nimeksi tuli Matias.

a) Mitä eri vaihtoehtoja on Matiaksen sukunimen valinnassa?

b) Jos perheen syntyy lisää lapsia, mitä laki sanoo heidän sukunimestään?

Ylioppilastehtävä k-1999

Miten henkilön oikeudellinen toimivalta ja vastuu muuttuvat iän mukana?

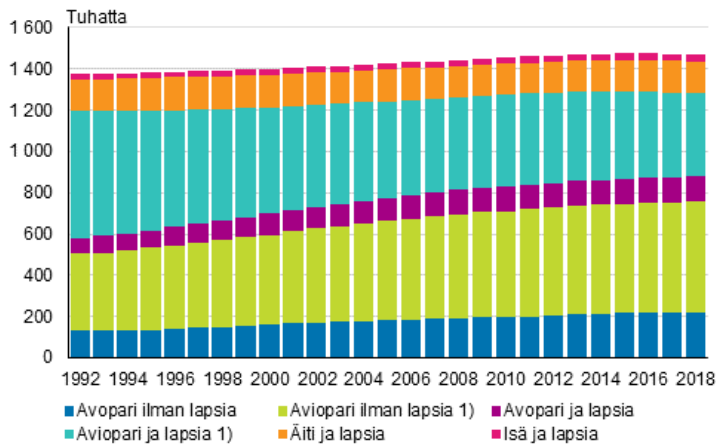

Adoptio eli ottolapseksi ottaminen on juridinen toimi, joka on mahdollinen 25 vuotta täyttäneille, lähinnä aviopareille. Suomalaisia lapsia annetaan adoptoitavaksi vain vähän, joten moni perhe hakee ulkomaista adoptiota. Viime vuosina moni maa on tiukentanut adoptioehtojaan. Lisäksi elintason nousu Kiinassa on vähentänyt adoptoitavaksi annettavien lasten määrää. Adoptiolapsella on samat oikeudet perheessä kuin biologisella lapsella: oikeus perheen sukunimeen, elatukseen, perintöön. Adoptiota ei voida purkaa.

Erilaisia perheitä

- tyypillisin suomalainen perhemalli ei ole enää **ydinperhe**, joka koostuu isästä, äidistä ja lapsista
- aviopari ilman lapsia on tavallisin perhetyyppi Suomessa
- yhden vanhemman perheessä (yh-perhe) on vain toinen vanhemmista ja lapsia, vain noin 2 % perheistä koostuu isästä ja lapsista
- **uusperheessä** on vanhempien lisäksi omia lapsia edellisistä parisuhteista ja mahdollisesti yhteisiä lapsia
- avoparit asuvat yhdessä ilman vihkimystä; avoliitto on varsinkin nuorten ja eronneiden suosiossa
- **sateenkaariperhe** muodostuu kahdesta samaa sukupuolta olevasta henkilöstä ja mahdollisesti lapsista. Jos vanhemmuus jaetaan naisparin ja miesparin kesken, puhutaan neliapilaperheestä.

Perhemuodot Suomessa 1992-2018

Lähde: Tilastokeskus

Avoliitto:

- kihlaus oli perinteinen tapa, lupaus tulevasta avioliitosta; sillä ei ole juridista merkitystä. Kihlattia koskevassa jutussa saa kieltäytyä todistamasta oikeudessa.
- avioliittoon vihkimistä edeltää **avioesteiden** tutkinta, jos sellainen ilmenee, paria ei voida vihkiä
- avioeste on esimerkiksi alle 18-vuoden ikä: Suomessa ei enää vihitä edes erikoisluvalla alle 18-vuotiaita (ns. lapsiavioliitot kielletty)
- voimassa oleva avioliitto on avioeste uuden solmimiselle; edellinen avioliitto on purettava virallisesti ennen uuden solmimista
- lähisukulaisuus: serkut voivat avioitua, mutta sisaren, sisarpuolen tai adoptiolapsen kanssa ei avioituminen ole mahdollista
- vajaavaltainen henkilö esim. kehitysvammainen henkilö, voi avioitua edunvalvojan luvalla
- jos avioesteitä ei ilmene, asiasta saatu todistus toimitetaan vihkipöytä: papille tai tuomarille. **Kirkollinen vihkiminen** on seurakunnan jäsenille, eri uskontoa tunnustavat tai siviilirekisteriin kuuluvat parit saavat **siviilivihkimyksen**. Molemmat ovat yhtä laillisia ja virallisia.
- avioliittoon voidaan vihkiä kaksi oikeustoimikelpoista ja täysi-ikäistä henkilöä; molempien on oltava paikalla henkilökohtaisesti ja ymmärrettävä, mistä vihkimisessä on kysymys. Vihkijä voi kieltäytyä vihkimästä paria.
- vihkimisellä tulee olla vähintään kaksi todistajaa eli häävieraat todistavat vihkimisen

Avioliiton arki:

- avioliitossa vallitsee omaisuuden erillisyyden ja **avio-oikeuden** periaate samanaikaisesti; henkilökohtainen omaisuus ja velka pysyvät henkilökohtaisina myös avioliitossa
- aviopuolisoilla on myös yhteistä omaisuutta ja mahdollisesti yhteistä velkaa esim. asunto-
- avio-oikeuden nojalla puolisoilla on oikeus esim. käyttää toisen omaisuutta yhteisenä (huonekalut ym. irtaimisto)
- mikäli aviopuolisoiden varallisuudessa on merkittävää eroa, voidaan solmia kirjallinen **avioehtosopimus** ennen avioliittoa. Sitä voidaan muuttaa tarvittaessa avioliiton aikana ja sopimus on vahvistettava maistraatissa. Jos aviopuolisot ovat yhtä varakkaita, tarvetta avioehtoon ei ole.
- avioliitossa vallitsee elatusvelvollisuus; käytännössä varakkaamman puolison tulee elättää puolisoaan omalla palkallaan ja omaisuudellaan
- **vallintarajoitus** estää yhteisen kodin tai sen irtaimiston myymisen tai vuokraamisen ilman toisen puolison antamaa lupaa, vaikka rahat käytettäisiin yhteisiin tarpeisiin kuten velkojen maksuun
- aviopuolisot ovat tasavertaisia suhteessaan
- sukunimi tulee ilmoittaa vihkipäälle ennen avioliittoon vihkimistä

TEHTÄVÄT:

- a) Matias Martikainen ja Anne Järvinen avioituivat kesällä 2020. Luettele eri sukunimivaihtoehdot!
- b) Vuoden kuluttua heille syntyy tytär Petra. Mikä on Petran sukunimi?
- c) Aiemmin Suomessa voitiin kaksi samaa sukupuolta olevaa henkilöä rekisteröidä parisuhteeseen. Ota selvää, mitä rekisteröidyille parisuhteille tapahtui uuden avioliittolain myötä.

Ylioppilastehtävä k-2008

Selvitä, mitä a) isyys b) huoltajuus c) lapsen elatus merkitsevät lapsen aseman ja oikeuksien kannalta?

Avioliiton ja avoliiton vertailua

avioesteiden tutkinta ja vihkiminen	ei muodollisuuksia, juhlia tai sopimuksia
alaikäraja 18 vuotta	ei alaikärajaa
avio-oikeus ja vallintarajoitus avioliiton aikana	omaisuuden nimiperiaate
monia sukunimivaihtoehtoja	oma tai yhteinen sukunimi
elatusvelvollisuus puolisoon nähden	ei elatusvelvollisuutta
avioero haettava käräjäoikeudesta	ero helppo, ei muodollisuuksia
ositus ja mahdollinen tasinko	hyvitys, jos avoliitto kestänyt vähintään 5 vuotta ja siitä on yhteinen lapsi
isysolettama; aviomies oletetaan lapsen isäksi	isyden tunnustaminen neuvolassa/lasten valvojalla jokaisen lapsen kohdalla

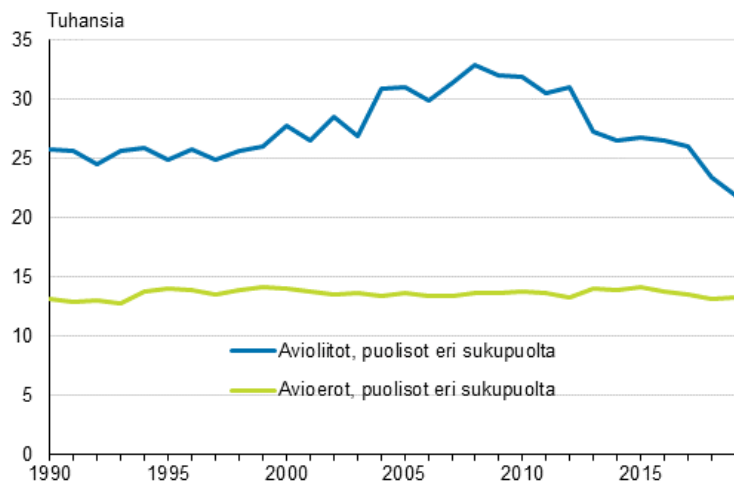
Isällä on oikeus isyysvapaaseen. Suomalaiset isät käyttävät mahdollisuutta vähemmän kuin isät muissa Pohjoismaissa. Lähde: Pixabay.

Lapsen asema perheessä:

- lapsi on oikeutettu saamaan vanhemmiltaan hoivaa, huolenpitoa ja elatusta 18 vuoteen asti. Senkin jälkeen kohtuulliset esim. opintoihin kuluvat menot ovat vanhempien vastuulla.
- lapsen nimeä ei voida muuttaa lasta kuulematta, jos lapsi on 12-v. tai vanhempi
- 15-vuotiaana lapsi saa muuttaa omaa etunimeään ilmoituksella oma-aloitteisesti
- lapselle tulee antaa perheen sukunimi; jos vanhemmilla on eri sukunimet, asiasta on tehtävä päätös. Jos sitä ei tehdä, lapsi saa äidin sukunimen.
- saman perheen samoista vanhemmista syntyneillä lapsilla tulee olla sama sukunimi. Sen sijaan uusperheessä lapsilla voi olla eri sukunimet.
- vanhemmat ovat lapsen huoltajia ja **edunvalvojia**; he päättävät lapsen uskonnosta, koulutuksesta ja valvovat eri tilanteissa lapsensa etua. Alaikäinen lapsi on **vajavaaltainen** eli hänellä ei ole oikeutta moniin juridisiin toimiin esim. ottaa velkaa omissa nimissään.
- alle 18-v. lapsen vanhemmat voivat purkaa lapsen tekemän työsopimuksen, jos pitävät sitä lapselle epäedullisena
- jo lapsi voidaan asettaa vahingonkorvausvelvolliseksi, mutta useimmiten vanhemmat vastaavat lapsensa aiheuttamasta aineellisesta vahingosta

- 15-vuotiaana alkaa rikosoikeudellinen vastuu
- 15-vuotias voi solmia työsopimuksen ja päättää mitä omalla palkallaan tekee. Vanhemmat eivät voi vaatia palkkarahoja perheen yhteiseen käyttöön.
- lapsi voi 15-vuotiaana erota kirkosta/vaihtaa uskontokuntaa vanhempien luvalla. 18-vuotias on **oikeustoimikelpoinen** ja saa esim. erota kirkosta omalla päätöksellään ja vaihtaa uskontoa
- lapset ovat vanhempiensa ensisijaisia perijöitä rintaperillisinä
- yhä useampi lapsi syntyy Suomessa avioliiton ulkopuolella; juridiset erot avioliitossa ja sen ulkopuolella syntyneiden lasten asemassa ovat hävinneet vähitellen
- jos perheessä esiintyy väkivaltaa tai olosuhteet ovat muutoin lapsen kasvun kannalta huonot, lapsi voidaan ottaa huostaan tai sijoittaa sijaisperheeseen. Vuonna 2019 noin 18 000 lasta asui Suomessa kodin ulkopuolella. Päihde- ja huumeongelmien lisääntyminen vaikuttaa huostaanottojen taustalla.

Avioliitot ja avioerot 1990-2018

Lähde: Tilastokeskus

Korkeimman oikeuden päätös avioeron omaisuuskiistassa

Aviopuolisot A ja B olivat hankkineet avioliiton aikana kaksi autoa yhteiseen käyttöön ja maksaneet autot yhteisesti. Tämän takia vahvistettiin, että A ja B omistivat yhteisesti molemmat autot, vaikka ne oli merkitty B:n nimiin. B:n otettua autot hallintaansa avioliiton päätyttyä hän oli velvollinen suorittamaan A:lle korvausta ajoneuvojen arvonalennuksesta ja A:n autojen käytön estymisestä. KKO 1992: 168

Lähde: Pixabay

Avioero

- Avioeroa haetaan käräjäoikeudelta (hakemusasia): toinen puolisoista tai yhdessä
- Syytä tai syyllistä ei etsitä eikä toinen puolisoista voi estää avioeroa
- Erohakemuksesta alkaa puolen vuoden pakollinen **harkinta-aika**: sitä ei tarvita, jos aviopari asunut vähintään kaksi vuotta erikseen (todistettava)
- Harkinta-aikana aviopari voi hakea vapaaehtoista sovittelua avioliiton pelastamiseksi
- Harkinta-ajan jälkeen avioerohakemus täytyy vahvistaa uudelleen tai se raukeaa
- Käräjäoikeus tuomitsee avioeroon, minkä jälkeen suoritetaan omaisuuden ositus ja päätetään lasten huoltajuudesta
 - lapsi voidaan määrätä vain toisen vanhemman huollettavaksi (yksinhuoltajuus) tai **yhteishuoltajuuteen**, jolloin vanhemmat tekevät yhdessä lasta koskettavat päätökset

- etävanhemmalla on **tapaamisoikeus** lapsiinsa, ellei ole raskauttavaa syytä sitä häneltä evätä (väkivalta, alkoholismi, insesti); tapaamisajat sovittava kirjallisesti
- lapsen elatuksesta huolehditaan kykyjen mukaan edelleen; etävanhempi maksaa elatusmaksua, ellei ole varaton (tilanne voidaan tarkistaa ja avun määrää muuttaa)
- Lähtökohta on, että kumpikin puoliso saa erossa puolet yhteisestä netto-omaisuudesta; varoista vähennetään velat ja loppuosuus jaetaan tasan ja kumpikin pitää oman omaisuutensa (nimiperiaate)
- Varakkaampi puolisoista maksaa toiselle tasoituserää eli **tasinkoa**, jolloin omaisuuksien arvo on yhtä suuri
- Puolisot voivat jakaa erossa omaisuuden haluamallaan tavalla, mutta jos sopua ei synny, osituksen suorittaa käräjäoikeuden määräämä pesänjakaja
- Jos avioliitto päättyy puolison kuolemaan, lesken ei tarvitse maksaa tasinkoa kuolinpesälle

Ylioppilastehtävä s-2016

Selitä esimerkkien avulla, miten puolisoiden tasa-arvo on pyritty toteuttamaan Suomen avioliittolainsäädännössä?

Ylioppilastehtävä k-2003

Miten lapsen isyys lain mukaan määräytyy?

Kiista lasten elatusmaksusta käräjäoikeudessa

Neljälle alaikäiselle lapselleen elatusmaksua määrätty Markus irtisanoutui työpaikastaan ja perusti oman yrityksen. Hänestä riippumattomista syistä yritys joutui pahoihin taloudellisiin vaikeuksiin. Markuksen elatuskykyä arvioitaessa otettiin huomioon tulojen pieneneminen ja elatusmaksua alennettiin. Taloudellisen nousukauden myötä yritys alkoi menestyä paremmin ja lasten huollosta vastannut ex-puoliso Terhi haki muutosta elatusmaksun määrään. Käräjäoikeus hyväksyi Terhin vaatimuksen ja elatusmaksun määrää nostettiin.

TEHTÄVÄT:

- A) Lähes joka toinen avioliitto päättyy Suomessa avioeroon. Pohdi, millaiset syyt vaikuttavat avioerojen yleisyyteen?
- B) Miten isyys määräytyy avioliitossa ja avoliitossa?
- C) Avoliitossa vallitsee nimiperiaate- selitä, mitä se tarkoittaa?
- D) Aseta avioeroprosessin vaiheet oikeaan järjestykseen (1. -6.):

avioeropäätös kärjäoikeudessa _____ sovittelu _____ puolen vuoden harkinta-aika _____
omaisuuden ositus _____ erohakemuksen vahvistaminen _____ avioerohakemuksen jättäminen _____

Jos oikeus päättää yksinhuoltajuudesta, lapset määrätään Suomessa useimmiten äidille. Pohdi miksi?

Perintö ja testamentti

- Vainajan omaisuus jaetaan perimysjärjestyksen mukaisesti sukulaisten kesken: ensimmäisinä tulevat **rintaperilliset** eli lapset ja lapsenlapset, sitten puoliso, vanhemmat, sisarukset, isovanhemmat ja muut sukulaiset (perintökaaren mukainen järjestys)
- Serkku ei peri mitään ilman testamenttia
- **Ennakkoperintö** on huomattava rahallinen tai muu lahja, jonka henkilö on lahjoittanut jollekin perillisistä
- Ennakkoperinnön arvo lisätään perittävään omaisuuteen ja vähennetään sen osuudesta, jolle se on lahjoitettu

- Viikkorahat tai syntymäpäivälahjat eivät ole tavallisesti ennakoperintöä
- Vainajan omaisuuden ja velkojen kokonaisuutta sanotaan **kuolinpesäksi**: siihen ei saa koskea ennen perunkirjoitusta ja perukirjan vahvistamista
- **Perunkirjoituksessa** määritetään vainajan omaisuus ja velat (+laskut) -> **perukirja** toimitetaan verotoimistoon perintöveron laskemista varten
- Kuolinpesän arvosta vähennetään vainajan velat ja hautajaiskulut, loppuosa jaetaan perillisten kesken
- Lesken suoja: oikeus asua parin yhteisessä kodissa ja käyttää kodin irtaimistoa niin kauan kuin haluaa
- Perinnönjakoa ei ole pakko suorittaa, ellei joku rintaperillisistä sitä vaadi
- Perinnöstä voi myös kieltäytyä
- Perunkirjoitus on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa kuolemasta: asian hoitaminen on lähiomaisten vastuulla
- yli 20 000 euron suuruisesta perinnön osuudesta maksetaan valtiolle progressiivista **perintöveroa**

Lähde: Pixabay

Hautajaisten ja perunkirjoituksen järjestäminen kuuluvat rintaperillisten tai muiden lähiomaisten velvollisuuksiin vainajan kuoltua.

Mikä on testamentti?

- Yksipuolinen oikeustoimi, jolla vaikutetaan perinnönjakoon
- Testamentti on tekijänsä viimeinen tahto, jonka tulee täyttää tiukat muotovaatimukset: kirjallinen tai suullinen **häätötilatestamentti**, jossa vapaa sanamuoto, testamentti tulee allekirjoittaa ja päivätä ja kahden esteettömän henkilön tulee todistaa se
 - jos testamentteja on useampia, noudatetaan niistä viimeisintä (tuoreinta)

- Esteetön henkilö ei ole testamentin edunsaaja esimerkiksi rintaperillinen (lapsi, lapsenlapsi)
- Todistajan ei tarvitse tietää testamentin sisältöä, mutta hänelle on kerrottava, että hän on todistamassa testamenttia
- Testamentti ei saa syntyä painostuksen, uhkailun tai kiristyksen tuloksena-se perustuu aina vapaaseen tahtoon
- Testamentilla ei voi tehdä rintaperillisiä tai leskeä perinnöttömäksi: leskelle kuuluu avio-oikeuden osa ja lapsille lakiosa perinnöstä
- Rintaperillisiä tulee kohdella testamentissa tasapuolisesti (mahdollinen ennakoperintö huomioidaan)
- Vapaan osan verran voi testamentata vapaasti esim. yhdistykselle, seurakunnalle tai yksityishenkilölle
- Jos henkilöllä ei ole perillisiä eikä testamenttia, koko omaisuus menee valtiolle
- Avo- tai aviopuoliset voivat määrätä omaisuudestaan keskinäisellä testamentilla lesken toimeentulon varmistamiseksi

Korkeimman oikeuden päätökset

Testamentin muotovirhe

Suullinen testamentti

Itsemurhan tehneen henkilön testamentti oli tehty kuolemaa edeltävänä päivänä. Omakätisesti allekirjoitettu ja kirjoitettu testamentti katsottiin päteväksi, vaikka siitä puuttuivat todistajat ja päivämäärä sekä allekirjoitus olivat puutteelliset. KKO 1974: II 84

Sydänvaivoista ja sepelvaltimotaudista kärsinyt 80-vuotias mies oli viikko ennen kuolemaansa sydänvaivoista johtuneen kipukohtauksen yhteydessä antanut kahden todistajan läsnä ollessa suullisen testamentin. Kun hänen katsottiin olevan estynyt tekemästä lain mukaista kirjallista testamenttia, testamentin moitekanne hylättiin ja testamentti oli lainvoimainen. KKO 1978: II 3

TEHTÄVÄT:

- Perinnöstä voi kieltäytyä. Keksi jokin tilanne, jossa näin voisi käydä.
- Miksi perheenjäsenet ovat esteellisiä testamentin todistajiksi?
- Ota selvää perintöveron suuruudesta, jos perinnön arvo on 100 000 euroa. www.vero.fi

Ylioppilastehtävä k-2011

Millaisiin toimenpiteisiin omaisten tulee ryhtyä, kun heidän läheisensä kuolee? Tarkastele asiaa oikeudelliselta kannalta.

5. Mukana työelämässä

Työsuhde:

- työsuhteen osapuolet ovat työnantaja ja työntekijä
- työsuhde syntyy työsopimuksella: voi olla kirjallinen, sähköinen tai suullinen
- Työsopimuksen tulee noudattaa alalla vallitsevaa **työehtosopimusta** (TES), jolla määritellään palkat ja muut etuudet; työnantaja saa maksaa parempaa palkkaa kuin TES:issä on määrätty, muttei koskaan sen vähempää.
- Työsopimus voidaan solmia määräajaksi (esimerkiksi 1 vuosi) tai toistaiseksi (tulkitaan vakituiseksi työsuhteeksi)
- Työsopimuksessa määritellään työtehtävät, työaika, palkka ja muut työhön liittyvät yksityiskohdat (etuudet esim. auto, kännykkä, asunto, ruoka, vaatteet jne.)
- Työsuhde voi alkaa koeajalla, jolloin kumpi tahansa osapuoli voi purkaa sen ilman irtisanomisaikaa asiallisin perustein. Koeajalta ei aina makseta täyttä TES:in mukaista palkkaa.

Työntekijällä on oikeus **vuosilomaan**, jonka pituus riippuu työsuhteen pituudesta. Alle vuoden kestäneessä työsuhteessa vuosilomaa kertyy 2 päivää/kk. Jos työsuhde on kestänyt pidempään, vuosilomaa kertyy 2,5 päivää kuukautta kohti. Vuosiloma kertyy myös lyhyissä määräaikaisissa työsuhteissa eli pätäkätöissä.

Nuoren työ ei saa olla liian vaativaa tai raskasta. Nuorelle on varattava mahdollisuus riittävään lepoon. Koulunkäynti ei saa häiriintyä työnteon takia. Lähde: Pixabay

Työnantajan ja työntekijän velvollisuudet työpaikalla:

maksettava sovittu palkka sovittuna päivänä	tehtävä työt parhaan taitonsa mukaan
huolehdittava työntekijöiden turvallisuudesta	noudatettava työnjohdon antamia ohjeita
noudatettava tasa-arvolakia	tultava työpaikalle ajoissa
puututtava työpaikkakiusaamiseen ja ahdisteluun	käyttäytyttävä asiallisesti työnjohtoa ja muita työntekijöitä kohtaan
kohdeltava työntekijöitä tasapuolisesti	oltava paljastamatta liikesalaisuuksia ja pidättäytyttävä kilpailevasta toiminnasta

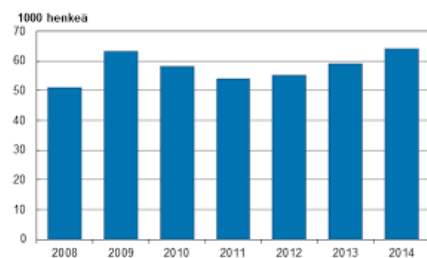
Nuori työntekijä:

- On iältään 15 -18 -vuotias
- 15-vuotias voi solmia/purkaa työsopimuksen ja päättää oman palkkansa käytöstä

- Vanhemmillä oikeus purkaa työ sopimus alle 18-vuotiaan lapsen puolesta (jos työskentely haittaa koulunkäyntiä, on liian raskasta tai vaativaa vanhempien mielestä tms.)
- Jos oppivelvollisuus on suoritettu, 15-vuotias voi solmia vakituisen työsuhteen
- Ei saa työskennellä liian vaativissa, vaarallisissa tai vastuullisissa tehtävissä (esim. työskentely vainajien parissa, ionisoivien aineiden, räjähteiden parissa, sukellustyö, teurastustyö, yksityistöskentely, kun siihen sisältyy tapaturman tai väkivallan vaara)
- Ei saa tehdä lainkaan yötyötä (klo 22 jälkeen)
- Saa tehdä vain rajallisesti ylityötä omasta halustaan
- Saa tehdä työtä, joka ei haittaa hänen fyysistä tai psyykkistä kehitystään ->lepoaikaa varattava!
- 14-vuotias voi tehdä osan lomastaan kevyttä työtä huoltajan luvalla (klo 8 -20 välinen työaika)
- Nuorempikin lapsi voi työskennellä satunnaisesti esimerkiksi teatterissa, konsertissa tms.

Nuoret ovat vaaravyöhykkeessä pimeän työn teettämisen ja tekemisen suhteen, koska työpaikoista on pulaa ja monet nuoret eivät tunne oikeuksiaan tai osaa pitää niistä kiinni.

Myös maahanmuuttajat saattavat työelämässä joutua hyväksikäytetyiksi. Viime vuosina on Suomessa paljastunut ulkomaalaisiin kohdistuvia törkeitä työlainsäädännön rikkomuksia esim. kunnollista palkkaa ei ole maksettu ja työntekijöitä on kohdeltu epäinhimillisesti.

Ei työssä eikä koulutuksessa olevien nuorten määrä

v.2008-2014. Lähde: Tilastokeskus

TEHTÄVÄT:

- A) Tutustu oheiseen artikkeliin liittyen kampanjaan Harmaa talous -musta tulevaisuus <https://www.sak.fi/ajankohtaista/uutiset/ala-suostu-pimeaan-tyohon>

- B) Työhönotossa tulisi noudattaa syrjäntäkieltoa. Ketään ei saa syrjiä uskonnon, kansallisuuden, iän, sukupuolen, vammaisuuden tai muun henkilökohtaiset seikan perusteella työhönotossa. Pohdi, miten hyvin syrjäntäkieltoa noudatetaan suomalaisessa työelämässä.
- c) 16-vuotias Atte sai kesäduunin rakennustyömaalta. Vanhempien mielestä työ oli pojalle liian vaarallista ja vaativaa. Tarkastele lainsäädännön pohjalta Aten mahdollisuuksia työskennellä lomansa aikana rakennustyömaalla.
- d) Millä eri keinoilla nuoria työntekijöitä suojellaan työpaikoilla?

Ylioppilastehtävä s-2014

Mitä tarkoitetaan työsopimuksella ja työehtosopimuksella? Keiden välisiä sopimuksia ne ovat ja minkälaisista asioista niissä yleensä sovitaan?

Pimeän työn riskit:

Työntekoa ilman työsopimusta ja työnantajan velvoitteita kutsutaan pimeäksi työksi. Samalla vältetään verojen ja muiden sivukulujen maksamiselta. Pimeä työ on osa laajempaa harmaan talouden sektoria.

Työntekijän näkökulmasta:

Työnantajan näkökulmasta:

työssä ei noudata alan työolainsäädäntöä	työn laadun suhteen voi olla suuria eroja
palkka ei ole aina TES:in mukainen	työsuhde voi katketa äkillisesti ja työ jää kesken
työstä ei kerry eläkettä, vuosilomaa tai muita etuja	työntekijällä ei ole aina alan koulutusta
työntekijää ei ole vakuutettu tapaturmien varalta	korvaukset, jos jää kiinni pimeästä työstä

Rakennusala ja ravintolat ovat tutkimusten mukaan yleisimpiä pimeän työn tarjoajia. Lähde: Pixabay

Korkeimman oikeuden päätös

Työntekijän sairauslomana aikana oli alkanut lakko, johon työntekijä oli sairauslomastaan huolimatta osallistunut ilmoittautumalla lakkolaiseksi ja toimimalla lakkovahtina. Työntekijällä ei ollut oikeutta saada sairauslomana palkkaa lakon ajalta. KKO 1994: 30

Työsuhteen päätyminen

- Määräaikainen työsuhde päättyy sovitusti, kun työsuhde päättyy
- Toistaiseksi voimassa oleva työsuhde voidaan **purkaa** tai **irtisanoa** kesken työsuhteen
- Purkamisen merkitsee työntöön loppumista heti, irtisanomiseen sisältyy aina irtisanomisaika: purkamiselle pitää olla vankat perusteet esim. työntekijän vakava rikkomus työpaikalla, vaaran aiheuttaminen muille työntekijöille, väkivaltainen käytös tms. Myös jatkuva myöhästely on riittävä peruste työsuhteen purkamiselle.

- Ennen irtisanomista on selvítettävä mahdollisuus uudelleenkoulutuksesta tai sijoittamisesta toisiin työtehtäviin tai samoihin tehtäviin toiselle paikkakunnalle. Irtisanomisen taustalla ovat usein yrityksen talousvaikeudet ja niistä johtuva työn väheneminen työpaikalla.
- Irtisanomisajan pituus riippuu työsuhteen kestosta ja on aina pidempi, jos työnantaja irtisanoo työsuhteen kuin työntekijän irtisanoessa sen
- Irtisanomisaikana on tehtävä työt entiseen tapaan ja siltä ajalta maksetaan myös normaali palkka
- Uuden työpaikan voi ottaa vastaan, jos sitä tarjotaan irtisanomisajan aikana

Myös työntekijä voi purkaa työsuhteen, jos palkanmaksu on myöhässä tai työnantaja käyttäytyy työntekijää kohtaan väkivaltaisesti tai vaarantaa hänen turvallisuutensa

- Koeaikana kumpikin osapuoli voi purkaa työsuhteen asiallisin perustein
- Työntekijää **EI** saa irtisanoa, jos hän on sairauslomalla, raskaana, äitiys- isyys - tai vanhempainvapaalla
- Lakkoon osallistuminen tai omat mielipiteet (uskonto, politiikka) tai seksuaalinen suuntautuneisuus **EI** ole irtisanomisperuste
- Ennen irtisanomista voidaan työntekijöitä **lomauttaa** palkattomalle lomalle, jolloin työsuhdetta ei tarvitse katkaista (esimerkiksi taloudellisen laman tai pandemian aikana). Lomautuksen jälkeen palataan takaisin työpaikalle ja jatketaan töitä.

Etätyö on osa arkea. Työn ja vapaa-ajan erottaminen toisistaan voi olla hankalaa, jos etätyötä tehdään pitkään. Myös taukojen pitäminen voi unohtua, kun työpaikkana on koti. Lähde: Pixabay.

Korkeimman oikeuden ratkaisu työtodistusriidassa

Toimitusjohtaja oli merkinnyt työntekijöiden työtodistuksiin työsuhteen päättymisen syyksi ”ryhtymisen laittomaan lakkoon ja lakon jatkaminen varoituksesta huolimatta.” Työntekijöiden ei ollut näytetty pyytäneen arvolauseen merkitsemistä. Merkintä sisälsi kielteisen arvolauseen. Tällaisen antamiseen ei työnantajalla ollut oikeutta työsopimuslain 27§ 1 momentin mukaan. Toimitusjohtaja oli toiminnallaan syyllistynyt työsopimuslain säännösten rikkomiseen. KKO 1994: 56

Työsuhteen päättyessä työntekijällä on oikeus saada **työtodistus**. Tämä oikeus ei ole riippuvainen työsuhteen pituudesta. Työtodistuksen voi pyytää vuosien kuluttua työsuhteen päättymisestä. Työtodistus saa sisältää arvion työntekijän työtaidosta ja käytöksestä **VAIN**, jos työ työntekijä sitä vaatii. Työtodistuksesta tulee ilmetä, kuinka kauan työsuhde kesti ja mitkä olivat työtehtävät. Myös työnantajan yhteystiedot tulee liittää työtodistukseen. Uuden työpaikan saaminen helpottuu, kun muistaa pyytää jokaisesta työsuhteesta työtodistuksen.

Lisätietoa: www.sak.fi www.mol.fi www.kela.fi

Ylioppilastehtävä s-2012

Suomen lainsäädännössä yksi keskeinen periaate on , että säädökset suojelevat heikompaa osapuolta. Millä tavoin tämä periaate ilmenee työsuhdetta, kaupantekoa ja perhettä koskeissa säädöksissä?

TEHTÄVÄT:

- A) Mitä eroa on työsuhteen irtisanomisella ja purkamisella?
- B) Miksi nuoret ja maahanmuuttajat ovat vaarassa joutua hyväksikäytetyiksi työelämässä?
- C) Kerttu oli työskennellyt kaupan kassalla lukion jälkeen viisi kuukautta. Kuinka paljon hänelle kertyy vuosilomaa?
- D) Voiko työsuhteen purkaa, **JOS**: työntekijä osallistuu lakkoon työpaikalla? _____

työntekijä kertoo olevansa raskaana? _____ työntekijä varastaa työpaikan irtaimistoa?
_____ työntekijä kertoo olevansa homoseksuaali? _____ työntekijä myöhästelee
toistuvasti? _____ työntekijä on isyysvapaalla _____ (**Vastaa KYLLÄ tai EI**).

6. Kuluttajalainsäädäntö ja tekijänoikeudet

Tuotteen ja palvelun virhe

- Kuluttajansuojalaki (**KSL**) suojelee ja säätelee kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisiä sopimuksia: laki suojelee heikompaa osapuolta eli asiakasta
- Jos elinkeinonharjoittajat tai kuluttajat käyvät keskenään kauppaa, sitä säätelee **kauppalaki**
 - kuluttajan velvollisuus on tarkistaa tuote ennen ostamista; aletuotteiden vaihto-oikeus voi olla hyvin rajallinen
 - tuotteelle myönnettävä **takuu** esim. 1 vuosi, on eräänlainen bonus, jonka kauppias myöntää tietyin ehdoin. Takuun antaminen ei ole pakollista.
- Tuotteessa on virhe, jos se ei laadultaan, määrältään tai käyttötarkoitukseltaan vastaa sitä mistä on sovittu tai mitä on luvattu. Jos tuote ei sovellu käyttötarkoitukseensa, siitä puuttuvat käyttö-, kokoamis- tai hoito-ohjeet, sitä pidetään tuotteen virheenä.
- Palvelussa on virhe, jos se ei vastaa tilattua ja luvattua, jos palvelun toimittaminen viivästyy huomattavasti tai sen hinta poikkeaa oleellisesti arvioidusta hinnasta (yli 15 %). Jos palvelun myöhästyminen esim. auton korjaus myöhästyy ja siitä aiheutuu vahinkoa elinkeinolle, palvelun tuottaja voidaan määrätä maksamaan vahingonkorvausta.

Alennusmyynnin tarkoitus on tehdä tilaa uusille tuotteille ja herättää asiakkaiden kiinnostus tuotteita ja liikettä kohtaan. Lähde: Pixabay

Kuluttajan oikeudet virheen sattuessa:

- kuluttaja voi kääntyä tuotteen/palvelun myyneen yrityksen puoleen ja vaatia virheen korjaamista, uutta vastaavaa tuotetta tai hinnan alentamista (kuitti oltava mukana!)
- Jos mikään muu ei auta, kauppa voidaan purkaa -> rahojen palautus asiakkaalle
- kuluttaja voi vedota **tuotevastuulakiin**, mikä ulottaa vastuun myös valmistajalle (joskus hankala selvittää/saada yhteyttä esimerkiksi verkkokauppa). Tuotteen valmistanut yritys on vastuussa tuotteen turvallisuudesta (esim. autot, lääkkeet jne.)
- kuluttaja voi vaatia vahingonkorvausta, jos virhe on aiheuttanut taloudellisia menetyksiä tai vaikuttanut terveyteen (kivi karkkipussissa -> hammas lohjennut)
- Jos myyjä kiistää virheen, asian voi viedä kuluttajaneuvontaan -> ehdotus asian sopimisesta -> kuluttajariitalautakunta -> käräjäoikeus

Verkkokaupan ilot ja riesat

suunnaton tavaravalikoima	tuotteen valmistustavasta ja kotimaasta vaikea saada selkoa
ajan ja rahan säästö, kun ei tarvitse liikkua kotoa kauppoille	toimitusaika vaihtelee, paketin palauttaminen esim. postiin kuluttajan vastuulla
ajoittain edulliset hinnat, alennukset, tarjoukset	tarjoustuotteet tarkoin rajattuja esim. vaatteissa koko, väri?
maksuton kotiinkuljetus, palautusoikeus mahd.	maksuttomuus vain ostaessa tarpeeksi suurella summalla, rahojen palautus voi kestää
voi kokeilla, sovittaa, tutkia tuotteita rauhassa kotona ilman ruuhkaa ja kiirettä	kivijalkakaupat alkavat olla ongelmassa, kun verkkokauppa vie asiakkaita. Tulee tilattua turhaa tavaraa liian helposti -> velkaantuminen

Koti- ja etämyynti lyhyesti:

- Kotimyyntissä kauppa syntyy ostajan työpaikalla tai kotona
- Myyjän annettava tiedot myytävästä tuotteesta ja omat yhteystiedot
- 14 vuorokauden harkinta-aika, jonka jälkeen kauppa vahvistetaan tai puretaan
- Etämyyntissä ostaja ja myyjä eivät fyysisesti kohtaa toisiaan (nettikauppa, puhelinmyynti)
- 14 vuorokauden palautusoikeus (poikkeuksin)
- Perutusta koti- tai etämyyntikaupasta tulee tehdä peruuttamisilmoitus

Lähde: Pixabay

TEHTÄVÄT:

- Pekka oli sopinut muotiliikkeen kanssa, että hän voi vaihtaa ostamansa farkut, jos ne eivät sovi hänen pojalleen Mikolle. Farkut eivät olleet kooltaan sopivat eikä kaupassa ollut jäljellä Mikolle sopivaa kokoa. Pekka halusi purkaa kaupan ja saada rahat takaisin. Myyjä ei suostunut tähän, vaan tarjosi lahjakorttia. Pohdi, kumpi osapuoli oli oikeassa? Millä perusteella?
- Löydät kirpputorilta ihastuttavan syystakin ja ostat sen saman tien. Kotona huomaat, että takki on liian pieni ja kainalossa on reikä. Onko sinulla mahdollisuutta purkaa kauppaa?
- Mitä eroa on alennus- ja loppuunmyynnillä? Onko ale- ja loppuunmyyntituotteita mahdollista vaihtaa?

- D) Tiina oli varannut kampaajan vanhojentanssipäiväksi. Kampaamon uusi työntekijä epäonnistui hiusten värjäyksessä ja Tiina oli kauhuissaan värjäyksen lopputuloksesta. Laskuakin kertyi 160 euroa. Pohdi Tiinan oikeuksia tässä tilanteessa.

Lähde: Pixabay

Tekijänoikeudet

Tekijänoikeus on luovan työn tekijälle kuuluva määräämisoikeus, josta säädetään tekijänoikeuslaissa ja tekijänoikeusasetuksessa.

- Koskettavat luovan työn tekijän kuten muusikon, säveltäjän, koreografin, kirjailijan, oppikirjailijan, taidemaalarin tai elokuvaohjaajan oikeutta teokseensa
- **Immateriaalioikeutta**= teoksen tekijä voi hyötyä teoksestaan
- Itse teos on tekijänoikeuden suojaama, mutta ideoita tai aiheita ei kukaan omista. Teoksen muunteluun oltava tekijän lupa.
- Tekijänoikeudet jakautuvat taloudellisiin ja moraalisiin oikeuksiin
- Tekijänoikeudet voi myydä, testamentata
- Taloudelliset oikeudet merkitsevät, ettei kukaan toinen kuin teoksen tekijä voi rahallisesti hyötyä siitä
- Kopioiminen, tallentaminen ja julkinen esittäminen rajattu tarkasti (vrt. elokuvan katselu kotona – näyttäminen koulussa opiskelijoille)
- **Moraaliset oikeudet** liittyvät teoksen ja tekijän kunnioittamiseen: tekijän nimi tulee mainita sitä lainattaessa eikä teosta saa muunnella tekijää loukkaavalla tavalla esim. tunnetun taideteoksen käyttäminen mainonnassa?

- Koulujen opiskelijoilla on tekijänoikeus omiin töihinsä -> julkaiseminen ja muu käyttö mahdollista vain opiskelijan luvalla
- Opettajalla on oikeus päättää laatimistaan opetusmateriaaleista ja niiden luovuttamisesta julkiseen käyttöön; häntä ei voida pakottaa luovuttamaan itse tehty oppimateriaalia yleiseen käyttöön

Onko kopiointi rikos?

Teosten yksityinen kopiointi on sallittua. Vaikka toisten teosten kopiointiin tarvitaan yleensä lupa, pääsäännöstä on tehty merkittävä poikkeus kuluttajan eduksi. Poikkeus koskee **kopiointia yksityiseen käyttöön**. Yksityistä käyttöä on kopiointi omaan yksityiseen käyttöön tai kopiointi perheen ja läheisen ystäväpiiriin välillä. Kopioita ei kuitenkaan saa tehdä rajattomasti. Teoksesta saa lain mukaan tehdä yksityiseen käyttöön muutamia kopioita, mikä tarkoittaa yleensä 2-4 kappaletta. Tekijöillä on oikeus saada teoksen yksityisestä kopioinnista korvaus. Yksityinen kopiointi korvataan tekijöille **hyvitysmaksulla**, jonka valtio maksaa hyvitykseen varatusta määrärahasta.

Kuinka kauan tekijänoikeus on voimassa?

Tekijänoikeus ei ole ikuinen. Aikaa, jolloin tekijänoikeus on voimassa, kutsutaan **suoja-ajaksi**. Kun suoja-aika päättyy, teosta voi käyttää maksutta ja kysymättä lupaa.

- Teosten, jotka ovat peräisin Euroopan Talousalueelta eli ETA-alueelta (EU:n jäsenmaat sekä Norja, Islanti), suoja-aika on voimassa tekijän koko eliniän sekä **70 vuotta** hänen kuolinvuotensa päättymisestä.
- Muualta peräisin olevien teosten tekijänoikeudet ovat voimassa yleensä **50 vuotta** tekijän kuolinvuoden päättymisestä. Jos teoksen alkuperämaassa taataan teoksille tätä pidempi suoja-aika, on suoja-aika sama myös Suomessa, kuitenkin korkeintaan 70 vuotta tekijän kuolemasta.

- Yhteisteosten eli teosten, joita on ollut tekemässä usea ihminen, suoja-ajat lasketaan viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuoden päättymisestä. Elokvateosten suoja-ajan päätyminen lasketaan viimeksi kuolleen pääohjaajan, käsikirjoittajan tai elokuvaa varten luodun musiikin säveltäjän kuolinvuodesta.
- Esittävien taiteilijoiden ja tuottajien oikeudet ovat voimassa **70 vuotta** tallenteen, kuten albumin, tallennus- tai julkaisuvuodesta.

Lisätietoa: www.tekijanoikeus.fi www.antipiracy.fi

Seuraamukset, jos rikkoo tekijänoikeuksia:

- tekijänoikeusrikkomus -> sakkoja
- tekijänoikeusrikos -> sakkoja, enimmillään jopa kaksi vuotta vankeutta

Lisäksi tekijälle, jonka oikeuksia on rikottu, voidaan maksaa kohtuullista korvausta tai hyvitystä ansionmenetyksestä.

TEHTÄVÄT:

- A) Luokkakaverisi on kopioinut kymmeniä DVD-elokuvia ja aikoo myydä niitä vapaasti nettikirpparilla. Onko hänen toimintansa laillista? Miksi?
- B) Lukiolainen lainaa kaverinsa oppikirjaa ja kopioi siitä suurimman osan omaan käyttöön, koska pitää kirjaa kaupasta ostettuna turhan kalliina. Mihin rikokseen hän syyllistyi?
- C) Pohdi, mitä seuraisi, jos tekijänoikeuslakia ei olisi lainkaan?
- D) Saatko ladata YouTubesta musiikkia ja videoita omalle tietokoneellesi?

7. Velka ja vakuudet

Velan otto:

- lainaraha eli velka mahdollistaa suurempien hankintojen tekemisen nopeasti esim. asuntokauppa
- **velkakirjaan** kirjataan muistiin velan määrä, maksuaika, korko ja muut seikat. Velkakirja on vapaamuotoinen, mutta kannattaa tehdä kirjallisena myöhemmän todistelun helpottamiseksi
- **velkasuhde** syntyy sillä hetkellä, kun velan antaja eli velkoja ja velallinen tekevät sopimuksen esim. autokaupasta. Velallisen on allekirjoitettava velkakirja omakätisesti esim. verkossa. Velkaa voi ottaa yksityishenkilöltä tai rahoituslaitokselta kuten pankilta.
- velkaa voi ottaa pääsääntöisesti 18-vuotiaana (opintolaina poikkeus)
- velan myöntäjä arvioi lainan antamiseen liittyvän riskin, mikä heijastuu lainan hintaan eli **korkoon**
- velan ottajalta edellytetään säännöllisiä palkkatuloja, maksukelpoisuutta ja miesten kohdalla voidaan vaatia asevelvollisuuden suorittamista
- **maksuhäiriömerkintä** estää uuden lainan ja luottokortin saamisen ja osamaksukaupan tekemisen
- velka lakkaa, kun se on maksettu kokonaan pois tai velka on kuitattu
- velka voidaan antaa anteeksi (harvinaista) ja velka voi vanheta ja lakata sitä kautta (pääsääntö 3 vuotta)

Säästäminen on edelleen järkevää ja muodikasta. Monien suurten hankintojen yhteydessä (asunto, auto) voidaan edellyttää omaa säästöosuutta ja loppu voidaan rahoittaa lainarahalla.

Korko:

- rahan hinta: muodostuu viitekorosta ja velan myöntäjän **korkomarginaalista**
- korkoon vaikuttaa myös lainan käyttötarkoitus (opinnot vai minkkiturkki?)
- laina-aika: mitä pidempi laina-aika, sitä enemmän maksetaan korkoa esim. pankille
- lainanottajan luotettavuus vaikuttaa korkoon

- lainaa voi hakea yksin tai yhdessä esim. avopuolison kanssa; lainan saanti helpottuu, jos on yhteishakija -> **yhteisvelallisuus** eduksi velan antajalle ja velallisille
- esim. asuntolainan haussa pankkeja kannattaa kilpailuttaa keskenään; vertailla korkotasoa, mitä lisäkuluja velkaan sisältyy ja millaista palvelua pankki tarjoaa asiakkaalle. Pankit vaativat asuntolainaan omaa säästöosuutta, joka vaihtelee 20-30 % asunnon ostohinnasta.
- velanottaja valitsee, mihin viitekorkoon laina sidotaan; usein se on **euribor**, mutta myös pankin oma viitekorko eli **prime-korko** on mahdollista valita
- lainasta kertyy myös muita kuluja -> todellinen vuosikorko kertoo kaikki lainasta kertyvät kulut
- pikavippien ja kulutusluottojen korkeita korkoja on laitettu kuriin lainakatoilla ja määräyksillä
- ns. koronkiskonta ei ole Suomessa sallittua

Vakuudet:

- lainanantaja voi vaatia asiakkaalta vakuuksia, eräänlaista panttia, jonka avulla asiakas voi maksaa lainan, jos maksukyky muuten on heikentynyt
- vakuus voi olla esim. asunto, kesämökki, osakkeet tai toisen henkilön **takaus**
- jos velkaa ei lyhennetä, vakuus siirtyy lainanantajalle ja/tai maksuvelvollisuus lainan takaajalle
- henkilötakaus voi kattaa vain osan velan kokonaismäärästä

Velkaongelmat kasvussa:

- suomalaiset ottaneet runsaasti velkaa matalan euribor-viitekoron aikakaudella. Lainarahaa on paljon tarjolla.
- nousukaudella otetaan rohkeasti velkaa
- pienikin korkotason nousu voi merkitä suuressa lainassa kuukausierän huomattavaa nousua
- työttömyys tai pandemia vaikeuttavat lainan takaisinmaksua -> pankit myöntäneet maksuvapaita kuukausia; velkaa ei tarvitse lyhentää, vain korot on maksettava; pankeille hyvää bisnestä, koska korkotulot ovat huomattavia
- monen nuoren maksuvaikeuksien takana ovat pikavipit ja kulutusluotot
- jos velka menee perintään, mutta asiakas ei lyhennä sitä suunnitellusti, voi seurata **maksuhäiriömerkintä** (kesällä 2020 lähes 400 000 suomalaisella) -> ei uutta velkaa, luottokorttien menetys, ei osamaksukauppoja, vakuutusten saaminen vaikeutuu -> vuokra-asuntoa vaikea saada
- maksuhäiriömerkintä poistuu tavallisesti 2-3 vuoden kuluttua. Sen jälkeen voi hakea uutta lainaa ja luottokortteja.

Markasta luopuminen ja euroon siirtyminen vuonna 2002 merkitsivät pankki- ja rahoitustoiminnan kansainvälistymistä. Korkotason lasku innosti suomalaisia ottamaan runsaasti velkaa varsinkin talouden nousukaudella.

Mitä tehdä, kun velka painaa:

- ota rohkeasti yhteys velkojaan ja kerro tilanteesi rehellisesti
- pyri sopimaan uudesta maksupäivästä tai osalyhennyksestä
- pohdi, voisiko lainoja yhdistellä suuremmaksi, jolloin korkojen osuus alenisi
- hae helpotusta tilapäisiin ongelmiin maksuvapaista kuukausista
- realisoi omaisuutta ja maksa sillä velkaa pois -> kesämökki rahoiksi, muutto pienempään asuntoon, toisen auton myynti pois jne.
- jos et saa otetta omasta taloudestasi, hae apua esim. kunnalliselta velkaneuvojalta
- velkajärjestelyyn hakeutuminen; tarkka suunnitelma velan poismaksamiseksi
- pahimmassa tapauksessa velka voidaan ulosmitata

TEHTÄVÄT:

- A) 15-vuotias Maria haluaisi ostaa itselleen skootterin. Hänellä on kolme mahdollisuutta rahoittaa ostoksensa: käteiskauppa, osamaksukauppa tai skootterin ostaminen täysin velkarahoituksella. Pohdi eri vaihtoehtojen etuja ja haittoja Marian kannalta.
- B) Ota selvää, kenelle voidaan myöntää ns. pikavippiä. Selvitä myös pikavipin vuosikorko.
- C) Markkasen perhe oli kärsinyt pitkään velkaongelmista. Asiaa helpottaakseen perheen isä Matti päätti myydä perheen kesäpaikan, joka oli vähäisellä käytöllä. Matti ei kysynyt vaimon mielipidettä kesäpaikan myynnistä, vaan se tuli Tuulalle yllätyksenä. Toimiko Matti lain mukaisesti?
- D) Tutki oheista diagrammia. Minä vuonna kotitalouksien velka ylitti 100 %:n osuuden suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin? Miksi se on kriittinen raja?

Ylioppilastehtävä s-1998

Mitä tapahtuu oikeudellisesti, kun henkilö ei kykene maksamaan velkaansa? Tarkastele velallisen ja velkojan oikeuksia ja mahdollisuuksia pitää niistä huolta.

8. Vuokralle vai omaan asuntoon?

Vuokrasopimus:

- vuokranantajan ja vuokralaisen välille syntyy kirjallisella vuokrasopimuksella **vuokrasuhde**
- vuokrasopimus voidaan tehdä toistaiseksi voimassa olevana tai määräajaksi (esim. 1 vuosi)
- vuokrasopimuksessa määritellään vuokrattava kohde, vuokran suuruus ja maksupäivä sekä muut ehdot esim. oikeus käyttää pesutupaa, yhteisiä saunatiloja, varastoja jne.
- vuokranantajan velvollisuus on luovuttaa vuokrahuoneisto sovittuna päivänä vuokralaisen käyttöön
- asunnon oltava sellaisessa kunnossa, kun asunnon ikään suhteutettuna on kohtuullista vaatia
- Suomessa ei yleensä vuokrata asuntoa kalustettuna, mutta sekin on mahdollista; sen sijaan kiinteät kalusteet ja kodinkoneet kuuluvat vuokrattavaan kohteeseen
- vuokralaisen tulee aina pyytää lupa asunnon korjaustöihin tai remonteihin asunnon omistajalta esim. seinien maalaus, lattioiden vaihto
- vuokralaisen velvollisuus on maksaa sovittu vuokra sovittuna päivänä ja pitää asuntoa hyvässä kunnossa
- vuokranantaja voi vaatia **vuokravakuutta**; 1-2 kuukauden vuokran suuruinen vakuus on pantti, joka siirtyy vuokranantajalle, jos vuokra jää maksamatta tai jos asuntoa ei kohdella asianmukaisella tavalla ja ilmenee korjaustarpeita vuokrasuhteen päätyttyä

Muistilista asuntoa vuokraavalle:

- vaadi aina kirjallinen vuokrasopimus, vaikka vuokranantaja ehdottaisi suullista sopimusta
- varmista että sinulla on varaa maksaa vuokravakuus (tilille) + ensimmäisen kuukauden vuokra
- kotivakuutus vaaditaan (vaikea saada, jos on maksuhäiriömerkintä)
- tarkista asunnon kunto ennen muuttoa yhdessä vuokranantajan kanssa ja kirjaa muistiin/valokuvaa havaintosi asunnon kunnosta
- varmista, että kodinkoneet, patterit, wc-pönttö ym. toimivat asianmukaisesti
- laadi sähkösosopimus
- huolehdi osoitteenmuutoksesta (hoituu usein automaattisesti)

- ilmoita naapureille muuttopäivästäsi ja muuton aiheuttamasta metelistä tai liikenne-esteestä pihamaalla etukäteen esim. lapulla taloyhtiön ilmoitustaululla
- selvitä, saako asunnosta pitää lemmikkejä, saako esim. parvekkeella tupakoida ja voiko asuntoon ottaa alivuokralaisen
- noudata taloyhtiön järjestyssääntöjä!

Vuokran suuruus ja vuokrasuhteen loppuminen:

- vuokran suuruudesta ja vuokran muuttamisesta on aina sovittava erikseen
- vuokran korotus on perusteltava; se voi johtua esim. elinkustannusten noususta tai taloyhtiössä tehtävästä remontista
- vuokran korotuksen tulee olla kohtuullinen suhteessa nykyiseen vuokraan -> vuokralaisella oikeus riitauttaa vuokrankorotus ja kieltäytyä maksamasta uutta vuokraa
- vuokran maksamatta jättäminen on syy vuokrasuhteen purkamiselle yksipuolisesti
- meluaminen, asunnon huono kunto -> **varoitus** -> **purkaminen** (purkamisilmoituksella)
- jos asunnosta on vuokralaiselle terveydellistä haittaa, hänellä on oikeus purkaa sopimus (allergia, asbesti jne.). Jos vuokra-asuntoa ei luovuteta sovittuna päivänä, vuokralainen voi purkaa sopimuksen saman tien
- toistaiseksi voimassa oleva vuokrasopimus voidaan irtisanoa, jos asunto pannaan myyntiin tai asunnon vuokraaja tarvitsee asuntoa itselleen tai sukulaiselleen
- irtisanomisaika on 3 kuukautta alle vuoden mittaisissa vuokrasuhteissa ja puoli vuotta sitä pidemmissä
- vuokralaisen sanoutuessa irti vuokrasopimuksesta irtisanomisaika on yksi kuukausi
- irtisanominen on tehtävä kirjallisesti ja todistettavasti
- vuokralaisella on oikeus vahingonkorvaukseen, jos sopimus irtisanotaan ilman pätevää syytä
- muuttopäivästä on sovittava ja asunto tulee luovuttaa siistissä kunnossa vuokranantajalle, asunto tarkistetaan ja vakuusraha palautetaan vuokralaiselle tai pidätetään jos asunnon kunto heikentynyt
- jos vuokralainen ei suostu muuttamaan, voidaan hakea tuomioistuimelta **häättöä** -> ulosottomies

Asunnon normaali kuluminen vuokra-aikana ei ole pätevä syy pitää vuokravakuutta itsellään vuokrasuhteen päättyessä. Kiistoja vakuusrahoista voidaan nykyisin jo kärjää oikeudessa.

Mitä tarkoittaa alivuokrasuhde?

Vuokralaisella on oikeus vuokrata edelleen korkeintaan puolet asunnosta alivuokralaiselle, ellei alivuokrausta ole nimen omaisesti kielletty vuokrasopimuksella. Alivuokraus ei saa aiheuttaa vuokranantajalla turhaa haittaa tai häiriötä. Alivuokrasuhteen osapuolet ovat alivuokranantaja ja alivuokralainen. Alivuokralaisen irtisanomisaika on kolme kuukautta, kun sopimuksen irtisanoo alivuokranantaja ja suhde on kestänyt yli vuoden, muussa tapauksessa irtisanomisaika on yksi kuukausi. Alivuokralaisen irtisanoutuessa irtisanomisaika on 14 vrk.

TEHTÄVÄT:

- A) Leena on saanut ensimmäisen työpaikan pääkaupunkiseudulta ja työsuhteen kestoksi on sovittu vuosi. Millainen vuokrasopimus Leenan kannattaa vuokraisännän kanssa tehdä Helsingissä?

- B) Ismo otti yhteyttä lakimieheen, koska hänen vuokrasuhteensa oli purettu ilman varoitusta. Syyksi purkamiselle oli ilmoitettu se, että Ismo oli vuokrannut asuntoa airbnb- asuntona eteenpäin ja saanut vuokratuloja. Oliko Ismon vuokrasopimuksen purkamiselle perusteet?
- C) Marin vuokran maksupäiväksi on sovittu kuukauden viimeinen päivä. Se on kuitenkin joskus myös lauantai- milloin vuokran tulee olla maksettuna?
- D) Millaisia riskejä sisältyy siihen, jos tekee vuokrasopimuksen suullisena?

Asuntokauppa:

Uusi vai vanha asunto?

rakennusliike tekee rakennussuunnitelmat, järjestää rahoituksen ja rakentaa talon	asunto-osakeyhtiön kunto selviää isännöitsijätodistuksesta: tehdyt ja tulevat remontit ym.
turva-asiakirjat asunnon ostajan tukena: lainat, vakuudet, yhtiövastike ym. käyvät niistä ilmi	asunto-osakeyhtiön taloudellinen tilanne esim. velkojen määrä syytä selvittää
ostaja voi usein vaikuttaa tilaratkaisuihin, sisustukseen, kalusteisiin ym.	kuntokartoitus tai tarkastus hyvä tehdä vanhaan asuntoon
rakennusliikkeen konkurssi voi keskeyttää rakentamisen -> rahojen palautus rakentamisen taso vaihteleva -> havaitut puutteet korjataan esim. vuoden kuluttua muutosta	jos asunto/talo hyvin vanha, rakentajalla ei enää vastuuta ja korjausvelvollisuutta havaituista puutteista. rakennusvaatimukset muuttuneet vuosikymmenten aikana suuresti.

Asuntokauppaan liittyvää juridiikkaa:

- **LKV=** laillistettu kiinteistönvälittäjä usein apuna asuntokaupassa; tuntee hintatason, markkinatilanteen ja osaa auttaa kauppakirjan teossa. Hänen tulee kertoa ostajalle kaikki mitä hän asunnosta tietää. Kaupantekoon ei välttämättä tarvita kiinteistönvälittäjää.
- asunnosta voidaan tehdä tarjous, joka on sitova ja maksaa varausmaksu tai käsiraha. Jos peruu tarjouksen, menettää samalla käsirahan. Tarjous voi olla ehdollinen; ensin myydään oma asunto ja vasta sitten ostetaan uusi.
- asunnon myyjä maksaa kiinteistönvälittäjän palkkion esim. tietty prosentti kauppahinnasta tai kiinteä maksu

- asunnon ostaja ja myyjä tekevät **kauppakirjan**, josta kaupan yksityiskohdat käyvät ilmi: kaupan osapuolet, ostettava kohde, sen koko, velaton kauppahinta, hinnan maksamispäivä, kohteen luovutusajankohta, asuntoon liittyvät rasitteet ja muut yksityiskohdat
- kun ostetaan koti kerrostalosta tai rivitalosta, puhutaan **osakekaupasta**
- kun ostetaan omakotitalo, maatila tai kesämökki, puhutaan **kiinteistökaupasta**
- ostajan tulee maksaa **varainsiirtoveroa** sekä osakekaupassa että kiinteistökaupasta, paitsi jos hän on alle 40-vuotias ensiasunnon ostaja. Kiinteistöveron suuruus on 2 % kauppahinnasta osakekaupoissa ja 4 % kauppahinnasta kiinteistökaupoissa.
- varainsiirtovero tulee suorittaa kahden kuukauden kuluessa kaupantekohetkestä osakekaupoissa ja 6 kuukauden kuluessa kaupantekohetkestä kiinteistökaupoissa.
- osakekaupassa tulee tehdä ilmoitus omistajanvaihdoksesta taloyhtiön isännöitsijälle
- kiinteistökaupasta tehdään **lainhuudatus**, joka on samalla kaupan vahvistus (6 kk kaupanteosta)

Ylioppilastehtävä s-2002

Jari on päässyt opiskelemaan toiselle paikkakunnalle ja haluaa ostaa pienen asunnon. Pankki kuitenkin antaa Jarille lainan vain käypää vakuutta vastaan. Millaisia vakuuksia pankki voi hyväksyä?

Asuntokauppa on monelle elämän suurin kauppa, joten se tulee tehdä harkiten ja asiantuntija-apua hyödyntäen. Käräjäoikeuden riita-asioista suurimman ryhmän muodostavat asuntokauppaan liittyvät epäselvyydet.

Virhe asuntokaupassa:

Sekä myyjän että ostajan tulee noudattaa rehellisyyttä asuntokaupassa; myyjän on kerrottava kaikki mikä asuntoon liittyy, vaikka sitä ei kysyttäisi. Ostajan tulee perehtyä ja tutustua ostettavaan kohteeseen perusteellisesti ennen kaupan tekoa.

- virheenä pidetään esimerkiksi asunnon luovutuksen viivästymistä ostajalle; tällöin ostaja voi pidättäytyä kauppahinnan maksamisesta
- jos viivästys on merkittävä, ostaja voi purkaa kaupan ja jopa vaatia korvauksia, jos viivästyksestä on hänelle merkittävää haittaa
- jos ostaja ei maksa sovittuna aikana kauppahintaa, myyjä voi vaatia viivästyskorkoa, purkaa kaupan tai vaatia korvausta
- myyjä vastaa siitä, että asunto vastaa sitä, mitä on luvattu asunnon kunnan ja varustelun osalta
- ostajan tulee tehdä virheilmoitus eli reklamaatio kohtuullisessa ajassa (max. 2 vuotta) havaitsemistaan puutteista esim. rakennusvirhe uudessa asunnossa
- myyjän vastuu kattaa myös ns. **piilevän virheen**, josta kumpikaan osapuoli ei tiennyt kaupantekohetkellä esim. vanha omakotitalo, josta kaupan jälkeen remontin yhteydessä paljastuu asbestia
- ostaja voi pidättäytyä maksamasta koko kauppahintaa, vaatia virheen korjaamista, hinnanalennusta ja lopulta kaupan purkua. Purku tulee kyseeseen vain, jos virhe on merkittävä. Myös korvaus tulee tällöin kyseeseen.

Muita asumisen malleja:

- vuokra-asumisen ja omistusasumisen välille on pyritty löytämään välimuotoja ja vaihtoehtoja
- **asumisoikeusasumisessa** (aso) ostetaan ikuinen asumisoikeus, jonka voi myydä edelleen: käytännössä asunnon myyntiarvosta maksetaan noin 15 %. Sen lisäksi maksetaan kuukausittaista käyttövastiketta.
- aso-asunnosta ei tarvitse maksaa varainsiirtoveroa
- aso-asunnon vuokrata edelleen korkeintaan kahdeksi vuodeksi
- aso-asuntoa ei voi ostaa omaksi, mutta sen voi vaihtaa toiseen isompaan aso-asuntoon, esim. jos perhe kasvaa
- aso-asuntoa voi remontoida ja sisustaa kuin omistusasuntoa
- mieluisaan asuntoon voi saada ikuisen asumisoikeuden pienellä käsirahalla asunnon ostamiseen verrattuna, toisaalta käyttövastike voi olla varsin suuri

- **osaomistusasunto** tarkoittaa asuntoa, jonka osakkeista ostetaan korkeintaan 20 % ja saadaan asuntoon hallintaoikeus
- myöhemmin koko asunnon voi lunastaa itselleen. Kauppahinnasta vähennetään ostajan aikanaan maksama osaomistusmaksu.

TEHTÄVÄT:

- A) Pohdi ja keskustele, missä elämänvaiheessa sopivin vaihtoehto on vuokra-asunto, missä omistusasunto.
- B) Tutki alueesi myynnissä olevia asuntoja: millaisen asunnon voit ostaa 200 000 eurolla? Kun maksat siitä 1 % korkoa 25 vuotta, mikä on asunnon todellinen hinta?
- C) Pohdi, miksi asuntokaupoista tehdään nykyisin paljon valituksia aina käräjäoikeuteen asti?
- D) Millaisia riskejä sisältyy rakenteilla olevan/vanhan kiinteistön kauppaan?

Yo-tehtävä s-2005

Nuori aviopari Jenni ja Toni on päättänyt ostaa asunto-osakkeen 1950-luvulla rakennetusta kerrostalosta. Mitä asuntoon liittyviä tietoja ja kaupan oikeudellisia vaatimuksia tulisi ottaa huomioon, jotta kauppa olisi laillinen ja Jenni ja Toni olisivat tyytyväisiä?

Kesämökkikauppa vilkastui keväällä 2020 koronaepidemian takia. Kesämökki on kiinteistö, joten siitä maksetaan 4 % varainsiirtoveroa. Lähde: Pixabay.

9. Rikos ja sen seuraamukset

Mikä on rikos?

- On lainvastainen eli **kriminalisoitu** teko, jolla on rikoslaissa mainitut tunnusmerkkinsä; esim. näpistys, varkaus ja ryöstö
- Rikosilmoituksen voi tehdä sähköisesti tai poliisilaitoksella -> silti kaikista rikoksista ei ilmoiteta (perheväkivalta)

- Jää rankaisematta, jos tunnusmerkit eivät täyty tai tekijä on **syntakeeton** tai alle 15-vuotias. Syntakeeton ei ymmärrä tekoansa ja sen seurauksia esim. mielisairauden tai mielenhäiriön takia. Syntakeisuuden selvittämiseksi voidaan tehdä mielentilatutkimus.
 - Jää rankaisematta, jos se voidaan tulkita vahingoksi tai hätävarjeluksi tai se tehtiin pakkotilassa oman tai läheisten turvallisuuden varmistamiseksi- hätävarjeluun liioittelu on kuitenkin rangaistava teko esim. jonossa etuilevan mukilointi.
 - Voi olla myös rikoksen suunnittelu, yritys -> lievemmät rangaistukset
 - Rikoksella voi olla monia tekijöitä: päätekijä (suorittaja), rikoskumppani, avustaja ja yllyttäjä -> kaikki rangaistavia
- Rikoksella on vanhenemisaikansa, jonka jälkeen sen tutkinta loppuu. Vain henkirikos ei vanhene koskaan (Bodom-järven tapaus jne.). Tapaus voidaan avata uudelleen, jos uusia vihjeitä henkirikoksen selvittämiseksi saadaan.

Rikosasian käsittely:

- **Esitutkinta:** poliisi suorittaa, mahdollisuus käyttää pakkokeinoja (verikoe, kotietsintä, matkustuskielto, rikoksesta epäillyn pidättäminen, telekuuntelu jne.)
- Poliisi luovuttaa esitutkintamateriaalin **syöttäjälle**, joka harkitsee, pitääkö asiassa nostaa syyte (ylittykö syytekynnys)
- Jos rikos on vähäpätöinen, tekijä nuori/ensikertalainen tai osapuolet sopivat asiasta, syyttäjä voi tehdä syyttämättäjäättämispäätöksen (poikkeuksena ns. asianomistajarikos kuten kunnianloukkaus tai lievä pahoinpitely, jossa asianosaisella toissijainen oikeus nostaa syyte)
- Haastehakemus toimitetaan käräjäoikeuden kansliaan
- Asia käsitellään **käräjätuomarin** johdolla oikeussalissa; esine- ja henkilötodistelu tarvittaessa
- Suomessa vallitsee yleinen todistamisvelvollisuus. Todistamisesta voi kieltäytyä vain, jos asia koskettaa lähiomaista (lapsi, sisko, kihlattu, avopuoliso...). Todistaja on oikeutettu palkkioon ja mahdollinen ansionmenetyks korvataan.
- Valehtelusta eli väärästä valasta voi seurata todistajalle jopa vankeusrangaistus: todistajan tulee kertoa koko totuus asiassa, mutta itseään vastaan ei tarvitse todistaa. Liike- tai ammattisalaisuuksia ei tarvitse paljastaa, ellei siihen erityisesti velvoiteta.

Lisäinfoa: www.oikeus.fi

Lähde: Pixabay. Poliisilla on oikeus pidättää ja käyttää käsirautoja pakkokeinona.

TEHTÄVÄ:

Tunnista tunnusmerkistön avulla, mistä rikoksesta on kysymys:

- a) toisen hallussa olevan irtaimen omaisuuden anastaminen?
- b) toisen omaisuuden oikeudeton hävittäminen tai vahingoittaminen?
- c) pankki- tai luottokortin käyttäminen ilman maksuvälineen haltijan lupaa?
- d) oikeudeton tunkeutuminen tietojärjestelmään tekijälle kuulumatonta käyttäjätunnusta käyttämällä?
- e) varkaus on omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat huomioon ottaen vähäinen?

Korkeimman oikeuden päätös

Syytetty oli, hankittuaan kyseisen rakennuksen ulko-oven avaimen, yhdessä kahden muun henkilön kanssa suunnitellut anastuksen suorittamisen, kuljettanut nämä henkilöt autolla rikospaikalle, odottanut heitä autossa ja kuljettanut heidät pois sieltä sekä saanut osan anastetuista rahoista. Hänet tuomittiin törkeästä varkaudesta tekijänä eikä vain avunantajana. KKO 1974 II -82

Syytetty oli varastamisen tarkoituksessa yrittänyt murtautua kaupalliikkeeseen käyttäen apuna lasiveistä. Ennen kuin hänet yllätettiin ja otettiin kiinni, hän oli lasiveitsellä vahingoittanut liikkeen ulko-oven lasia sillä tavoin, että lasi oli kokonaan uusittava. Hänet tuomittiin varkauden yrityksestä. KKO 1988: 54

Rikoksella on seurauksensa:

- laki ei tunne omankäden oikeutta, mutta jokaisella kansalaisella on rikollisen **kiinniotto-oikeus**
- alle 15-vuotiaista ei voida tuomita rikoksesta, häneen kohdistetaan sosiaalipuolen toimenpiteitä
- yleisiä rangaistuksia ovat sakko, rikesakko, ehdollinen ja ehdoton vankeus, valvontarangaistus sekä yhdyskuntapalvelu
- rikosasioita pyritään **sovittellemaan** mahdollisuuksien mukaan; maksuton sovittelu pyrkii ratkaisuun asiassa ilman oikeussalikäsitteilyä. Samalla asia saadaan nopeammin pois päiväjärjestyksestä. Henkirikoksia ei voida sovittaa.
- sovittelu on painottunut nuorten tekemiin rikoksiin ja vahingontekoihin. Sovittelijana toimii asiaan koulutettu maallikko.
- tuomioistuimen tulisi löytää oikeanlainen rangaistus ottaen huomioon olosuhteet ja mahdolliset lieventävät asianhaarat: ensikertalaisuus, hankala elämäntilanne, yhteistyöhalu rikoksen selvittämisessä jne.
- rikoksentehtäjä menettää rikoksella ansaitsemansa taloudellisen tai muun hyödyn ja rikoksentehtävälaineet valtiolle
- maineen menetys; rikosrekisterimerkintä voi olla este työnsaannille
- vahingonkorvaus: muun rangaistuksen ohella rikoksen tekijä voidaan tuomita aineellisista tai fyysisistä vahingoista maksettavaan vahingonkorvaukseen esim. irtaimiston rikkoutuminen, vamma, sairaalahoito, ansiomenetys
- rikoksen aiheuttamaa pahaa mieltä ei voida korvata rahalla.

Rangaistukset tiivistettynä:

RIKESAKKO	kiinteä sakko kaikille lievistä rikkomuksista esim. liikenteessä
PÄIVÄSAKKO	määrä vaihtelee tulojen mukaan 1-120 kpl.
YHDYSKUNTAPALVELU	max. 8 kk:n vankeus muutetaan palkattomaksi työksi (14-240 tuntia)
VANKEUSRANGAISTUS	ehdollinen max. kahden vuoden vankeus tai alle 18-v. rikos tuomitaan ehdollisena, koeaika 1-3

vuotta. **Ehdoton** max. 12 vuotta. Elinkautinen henkirikoksesta.

- sakkorangaistus on yleisin rangaistusmuoto, vankeutta pyritään välttämään varsinkin alle 18-vuotiaiden ensikertalaisten kohdalla
- nuorisovankila nuoren rikollisen sijoituspaikkana
- maksamattomat sakot voidaan muuntaa vankeudeksi (sakonmuuntorangaistus)
- vankeus määrätään ehdollisena tai ehdottomana, jolloin se suoritetaan vankilassa; sen pituus vaihtelee 14 päivästä 12 vuoteen. Ehdollisen vankeusrangaistuksen saanut voi elää vapaana, mutta hän on tarkan valvonnan alla
- vankeudesta voidaan päästää **ehdonalaiseen vapauteen**, jolloin loppuosa rangaistuksesta ollaan vapaalla jalalla mutta valvottuna
- elinkautisesta vankeudesta voi vapautua vain armahduksella
- oikeushenkilö esim. kunta, urheiluseura tai muu yhteisö, voidaan tuomita **yhteisösakkoon**

Muita rangaistusmuotoja:

- **yhdyskuntapalvelu:** lyhyen ehdottoman vankeusrangaistuksen sijaan määrätty palkaton, yleishyödyllinen työ, jolla rikos sovitetaan. Rangaistu henkilö voi käydä töissä tai opiskella normaaliin tapaan. Käytetään yleisesti esim. rattijuopumustapauksissa.
- **valvontarangaistus:** ehdottoman vankeuden sijasta (max. 6 kk.) määrättävä rangaistus, jolloin tuomittu saa asua kotona tarkan teknisen valvonnan alaisena (jalkapanta tms).
- **nuorisorangaistus:** alle 18-vuotiaalle määrätty rangaistus, kun sakkoa pidetään liian lievänä ja vankeutta turhan ankarana rangaistuksena. Nuorisorangaistus vaihtelee 4 kuukaudesta vuoteen ja siihen sisältyy valvonnan ohella ohjaavaa toimintaa, jolla pyritään estämään nuoren joutuminen rikoksen uusijaksi.

Kommentoitu [Jari Ukko1]:

Kommentoitu [Jari Ukko2]:

Rikosrekisteri

Oikeusrekisterikeskus ylläpitää rikosrekisteriä, johon merkitään ehdottomat ja ehdolliset vankeusrangaistukset sekä laissa luetellut muut rangaistukset kuten lähestymiskielto. Rikosrekisterin tiedot pidetään salassa, mutta viranomaisella voi olla oikeus saada siitä ote. Yksityishenkilö saa itseään koskevan otteen esim. viisumia, työlupaa tai oleskelulupaa varten. Rikosrekisterimerkintä voi olla este työ- tai opiskelupaikan saannille. Tiedot poistuvat rekisteristä vähitellen, ankarimmat rangaistukset viimeisinä. Kaikki tiedot poistuvat, kun henkilö täyttää 90 vuotta tai on kuollut.

Vankilat ovat kallis ja suhteellisen tehoton tapa torjua rikollista toimintaa. Rikolliset ovat kuitenkin joskus tarpeen eristää muista kansalaisista ja samalla katkaistaan rikoskierre. Vankilan tavoitteena on sopeuttaa rikoksen tehnyt henkilö takaisin yhteiskuntaan, siksi vankien tulee joko opiskella tai työskennellä vankilassa.

Ylioppilastehtävä s-2001

Poliisi pidättää täysi-ikäisen henkilön kultasepäntiikkeen ryöstöstä epäiltynä, koska hänellä on hallussaan ryöstösaalista. Kuvaa rikosoikeudellisen prosessin kulkua lopulliseen päätöksentekoon saakka.

Riita-asian käsittely:

- Käräjäoikeus käsittelee rikos-riita- ja hakemusasioita

- Riita-asioissa on kysymys yksityisten ihmisten tai yritysten erimielisyyksien ratkaisemisesta puolueettomasti tuomioistuimissa. Kysymys voi olla esimerkiksi vahingonkorvauksesta, perintöriidasta, kaupan purkamisesta tai huoneiston vuokrasta.
- Käräjäoikeudet antavat ulosottokelpoisia tuomioita myös riidattomissa velkomis- ja häätöasioissa.
- Riita-asia tulee vireille, kun kantajan lähettämä kirjallinen haastehakemus saapuu käräjäoikeuden kansliaan. Haastehakemuksen voi lähettää myös sähköisesti.
- Riita-asia käsitellään yleensä yhden tuomarin istunnossa. Valmisteleavassa istunnossa riidan osapuolet selvittävät asiaa omasta näkökulmastaan ja riita voidaan sopia
- **Pääkäsittelyn** aluksi puheenjohtaja kertoo, mihin asian valmistelussa on päädytty ja mitä osapuolet ovat vaatineet. Sen jälkeen kantajan ja vastaajan vuorollaan pitää tarkemmin perustella vaatimuksensa.
- Istunnossa käydään läpi kirjalliset todisteet ja kuullaan todistajia.
- Pääkäsittely päättyy asianosaisten loppulausuntoihin, joissa he esittävät mielipiteensä siitä, kuinka asia tulisi ratkaista
- Riita-asia ratkaisu annetaan joko heti istunnon jälkeen tai myöhemmin kansliassa, jolloin ratkaisu on siellä asianosaisten luettavissa.
- Ratkaisu toimitetaan pyynnöstä asianosaisille, esimerkiksi sähköpostilla.
- Ratkaisun nimi on **tuomio tai päätös**.
- Mikäli ratkaisuun ei haeta muutosta, se tulee lainvoimaiseksi.
- Tuomion täytäntöönpanossa voidaan tarvittaessa käyttää ulosottoa

Ylioppilastehtävä k- 2018

Miten rikos määräytyy Suomen lain mukaan ja millä perusteella rikoksesta voidaan jättää rankaisematta?

Ylioppilastehtävä k-2002 Mitä rangaistusseuraamuksia voidaan rikoksesta Suomen lain mukaan tuomita?

Ylioppilastehtävä s-2011

Miten rikos- ja riita-asian oikeuskäsittely eroavat toisistaan?

Vankimäärän kehitys Suomessa 2000-luvulla (Lähde: Rise)

Vuosi	Vankiluku vuoden lopussa	Vankien päivittäinen keskimäärä	Vapaudesta tulleita kaikkiaan	Vapautuneita kaikkiaan
2000	2 887	2 855	6 561	6 272
2001	3 110	3 135	6 832	6 516
2002	3 469	3 433	7 451	7 245
2003	3 463	3 578	7 654	7 511
2004	3 535	3 577	6 575	6 322
2005	3 883	3 888	7 552	7 063
2006	3 477	3 778	7 292	7 672
2007	3 370	3 551	7 303	7 352
2008	3 457	3 526	7 321	7 196
2009	3 231	3 492	7 059	7 246
2010	3 189	3 291	6 545	6 506
2011	3 214	3 262	6 436	6 358
2012	3 134	3 236	6 066	6 073
2013	3 011	3 175	5 809	5 851
2014	2 974	3 097	5 749	5 700
2015	3 002	3 068	5 671	5 583
2016	3 131	3 120	5 732	5 531
2017	2 884	3 035	5 401	5 576

TEHTÄVÄT:

- A) Ota selvää, miten elinkautisesta rangaistuksesta haetaan armahdusta.
- B) Pohdi, miksi monet vangeista ovat rikoksen uusijoita? Mitä rikosten vähentämiseksi pitäisi tehdä?
- C) Tutki oheista tilastoa ja erittele syitä vankimäärän muutoksille eri aikoina.
- D) Miksi nuorta rikollista ei mielellään sijoiteta vankilaan? Mitä alle 15-vuotiaalle rikoksen tehneelle nuorelle voidaan tehdä?
- E) Jussi joutui käräjäoikeuteen kioskiin tehdyn ryöstön seurauksena. Jussi vetosi oikeuskäsittelyssä nuoreen ikäänsä (18 vuotta), ensikertalaisuuteensa; hänellä ei ollut aikaisempaa rikostaustaa sekä siihen, että hän oli ryöstön aikana humalassa. Pohdi, vetosiko Jussi lain näkökulmasta oikeisiin seikkoihin.
- F) Sakot on mahdollista muuntaa vankeudeksi, jos ei ole varaa maksaa sakkojaan. Pohdi tämän rangaistusmuodon etuja ja haittoja.

10. Yhteinen ympäristömme

Suomen perustuslaki 20§

Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Jokamiehenoikeudet kuuluvat kaikille:

Jokamiehenoikeuksilla tarkoitetaan jokaiselle kuuluvia oikeuksia nauttia luonnosta ja sen antimista, riippumatta siitä, kuka on maan omistaja tai haltija. Jokamiehenoikeudet kuuluvat kaikille Suomessa oleskeleville, eikä niiden käytöstä tarvitse maksaa.

Jokamiehen oikeudet kiteytettynä

Jokamiehenoikeudella saat:

- liikkua jalan, hiihtäen ja pyöräillen luonnossa, kuten metsissä, luonnonniityillä ja vesistöissä
- ratsastaa maastoa vahingoittamatta
- oleskella ja yöpyä tilapäisesti alueilla, joilla liikkuminenkin on sallittua

- poimia luonnonmarjoja, sieniä ja rauhoittamattomia kasveja
- veneillä, uida ja kulkea jäällä
- onkia ja pilkkiä
 - onkiminen ja pilkkiminen on kielletty joissakin vesistöissä (mm. vaelluskalavesistöjen koski- ja virta-alueet).
 - **Jokamiehenoikeudella et saa:**
- haitata maanomistajan maankäyttöä
- kulkea pihamailla, istutuksilla tai viljelyksessä olevilla pelloilla
- kaataa tai vahingoittaa kasvavia puita
- ottaa kuivunutta tai kaatunutta puuta
- ottaa sammalta tai jäkälää
- tehdä avotulta toisen maalle
- häiritä kotirauhaa esimerkiksi leiriytymällä liian lähellä asumuksia tai meluamalla
- roskata ympäristöä
- ajaa moottoriajoneuvolla maastossa
- häiritä tai vahingoittaa lintujen pesiä, munia ja poikasia
- häiritä eläimiä
- kalastaa ja metsästää ilman asianomaisia lupia
- päästää koiraa yleiselle uimarannalle, lasten leikkipaikaksi varatulle alueelle, kunnostetulle ladulle tai urheilukentälle
- pitää koiraa kytkemättömänä taajama-alueella, kuntopolulla tai toisen alueella
- Lisäinfoa: www.luontoon.fi www.ymparisto.fi

TEHTÄVÄ:

Joonas ja Kalle viettivät kesälomaa sukulaisten luona maalla. He päättivät kokeilla erätaitojaan ja lähtivät retkelle naapurin isännän maille muutaman kilometrin päähän. Matkaa tehtiin pitkin metsää skoottereilla.

Perillä pojat sytyttivät nuotion ja söivät eväänsä. Läheiseen lampeen pojat pistivät muutaman rapupyödyksen, sillä he aikoivat myydä rapuja kesämökkiläisille ja tienata vähän lomarahoja. Pojat yöpyivät teltassa. Seuraavana päivänä Joonas ja Kalle kasasivat kampeet, jättivät roskat leiripaikalle ja lähtivät kylälle päin rapusaaliin kanssa.

Pohdi, toimivatko pojat retkellään jokamiehenoikeuksien mukaisesti.

Ympäristönsuojelulaki:

- lain tavoitteena on estää ympäristön pilaantumista ja turvata terveellinen ja viihtyisä ympäristö
- kyseessä yleislaki, joka pyrkii estämään ilman, veden ja maaperän saastumisen, melusta johtuvat ympäristöhaitat ja jätteistä aiheutuvan ympäristön pilaantumisen.
- jos syöllistyy maaperän tai pohjaveden pilaamiseen, on velvollinen myös puhdistamaan ne liasta
 - ympäristön pilaantumisen vaaran aiheuttavaa toimintaa varten tulee esim. yrittäjällä olla **ympäristölupa**
 - **jätelaki** puolestaan säättää yleisen huolehtimisvelvollisuuden jätteistä ja niiden käsittelystä
- lakiin sisältyy **roskaamiskielto**; ympäristöön ei saa jättää roskaa, likaa, laitteita, koneita, autoa tms. Roskaaja on velvollinen puhdistamaan roskaantuneen alueen omalla kustannuksella.

- ympäristörikokseen tuomittu yritys voi joutua maksamaan joskus huomattavan suurta yhteisösakkoa

Loppukertaus. Valitse sopivin vaihtoehto. Oikea rivi kertausmateriaalin lopussa.

1. Suomessa toimii alioikeuksina: a) viisi hovioikeutta b) 20 kärjäoikeutta c) korkein oikeus d) korkein hallinto-oikeus
2. Rikosoikeudellinen vastuu alkaa: a) 15 vuoden iässä b) oikeustoimikelpoisuuden myötä c) 18-vuotiaana d) jo syntymässä
3. Kuka on lapsen edunvalvoja? a) sosiaaliviranomaiset b) tehtävään määrätty edunvalvoja c) lapsen vanhemmat d) kuka tahansa lapsen lähisukulainen
4. Mitä muistat 15-vuotiaan saamasta palkasta? a) siitä maksetaan yhtä suurta veroa kuten muidenkin palkoista b) nuori saa itse käyttää palkkansa, miten tahtoo c) osa palkasta täytyy antaa vanhemmille
5. Mikä seuraavista töistä on alle 18-v. nuoren osalta kiellettyä? a) työ teurastamolla b) mansikoiden poiminta c) kaikki työ mihin liittyy rahan käsittelyä
6. Työtodistuksessa: a) saa olla vain myönteinen arvio työtaidosta ja käytöksestä b) saadaan kuvailla työntekijää ja työsuhteen loppumisen syytä c) ei saa arvioida työtaitoa ilman pyyntöä asiasta
7. Nimilain mukaan: a) avopuolisilla ei voi olla yhteinen sukunimi b) lapselle ei voida antaa yhdistelmäsukenimeä c) aviopuolisoiden on mahdollista keksiä itselleen uusi sukunimi

- 8. Vallintarajoitus tarkoittaa, että:** a) avopuolisot saavat pitää erossa oman omaisuutensa b) aviopuoliso ei saa vuokrata ilman toisen lupaa perheen kesäasuntoa muille c) kumpikin saa käyttää avioliitossa kummankin henkilökohtaisia tavaroita kuin omiaan
- 9. Rikesakko:** a) on bruttotulojen perusteella määriteltävä sakko b) on poliisin määräämä samansuuruinen sakko kaikille c) voidaan määrätä käräjäoikeuden tuomiolla
- 10. Elinkautinen vankeusrangaistus:** a) kestää periaatteessa elämän loppuun asti b) kestää 12 vuotta c) päättyy aina armahdukseen
- 11. Käräjäoikeuden johtavaa tuomaria sanotaan nimellä:** a) päällikkö b) laamanni c) kärjätuomari
- 12. Oppikirjojen kopiointi koulun kopiokoneella:** a) on sallittavaa, jos koulun talous on tiukoilla b) on tekijänoikeusrikkomus c) on maan tapa
- 13. Mikä seuraavista ON avioeste:** a) alle 18 vuoden ikä b) sama sukupuoli c) serkkusuhde d) henkilö on ollut aiemmin kaksi kertaa avioliitossa
- 14. Testamentin muotovaatimuksista kannattaa muistaa, että:** a) testamentilla tulee olla maistraatin hyväksyntä b) todistajien tulee olla esteettömiä c) testamentin on oltava aina kirjallinen
- 15. Perinnöstä:** a) maksetaan aina perintöveroa valtiolle b) ei tarvitse maksaa perintöveroa, jos perittäjä on rintaperillinen c) ei makseta veroa, jos perinnön suuruus ei ylitä 20 000 euroa
- 16. Nililain mukaan lapselle voidaan antaa korkeintaan:** a) kaksi etunimeä b) kolme etunimeä c) neljä etunimeä d) niin monta kuin halutaan
- 17. Varainsiirtoveroa maksetaan:** a) saadusta perinnöstä b) lahjoituksesta c) pääomatuloista d) asuntokaupan yhteydessä
- 18. Mitä laki sanoo asunnon vuokran korotuksesta?** a) se on kiellettyä, jos on tehty määräaikainen vuokrasopimus b) sen tulee olla kohtuullinen c) korotuksesta ei voi valittaa d) korotus ei ole sallittu ennen kuin vuokrasuhde on kestänyt vähintään vuoden
- 19. Mikä asiaryhmä on suurin käräjäoikeuksien riita-asoiden joukossa?** a) avioeroon liittyvät riidat b) asuntokauppaan liittyvät erimielisyydet c) naapureiden välisiin kauppoihin liittyvät riidat d) verkkokaupan aiheuttamat sotkut tuottajan ja asiakkaan kesken

20. Mikä seuraavista EI kuulu jokamiehenoikeuksien piiriin? a) harvinaisten linnunmunien kerääminen omaan kokoelmaan b) sienien poimiminen myyntitarkoituksessa c) naapurin pellon poikki kävely, jotta päästään läheiseen metsään d) telttailu siellä, missä on muitakin liikkujia

OIKEA RIVI:

1. b 2. a 3. c 4. b 5. a 6. c 7. c 8. b 9. b 10. a 11. b 12. b 13. a 14. b 15. c 16. c 17. d 18. b 19. b 20. a

TULOS:

18-20 oikein: hienoa! osaat lakitiedon perusasiat kiitettävästi.

14-17 oikein: hyvä! tunnet lakiasioita hyvin, mutta opiskele vielä lisää!

10-13 oikein: tyydyttävä, tarvitset vielä tarkempaa asioihin perehtymistä

alle 10 oikein: lue materiaali ajatuksella uudestaan läpi ja toista testi!

Lähde: Wikipedia

